

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.

1888—1889.

*Vergadering van Donderdag 20 December 1888, 's avonds ten half
acht ure.*

Voorzitter: Generaal NETSCHER.

De VOORZITTER deelt mede dat voor de Vereeniging ontvangen is van den gepensioneerden Kapitein ter zee, den heer von Schmidt auf Altenstadt, een exemplaar van zijne brochure: „Marine- en koloniale aangelegenheden”, waarvoor den schrijver dank is betuigd.

Voorts van den Kolonel W. A. Coblijn een exemplaar zijner brochure: „De verdediging van Java zonder marine”, zijnde een vervolg op diens eerste brochure en in hoofdzaak een antwoord bevattende op het couranten-artikel van Kolonel Mac Leod.

Voor deze toezending wordt den schrijver hier dank betuigd.
Aan de orde is de ballotage van kandidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren van Hoogenhuijze en van Ravenswaaij het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden zijn toegelaten de heeren: G. C. Baerends, 1e Luit.-Adjutant der dd. Schutterij, J. A. Canneel, Kapitein der dd. Schutterij, M. M. Couvée, 2e Luit. der dd. Schutterij, H. A. Engeringh, 1e Luit.-Kwartiermeester N. I. Leger, J. H. L. F. van Franck, Majoor der dd. Schutterij, E. L. Baron van Hardenbroek, 1e

Luit. der dd. Schutterij, G. H. Heijligers, 2e Luit. der dd. Schutterij, M. F. van Lith, 1e Luit. der dd. Schutterij, J. H. Meijwert, Kapt.-Adj. der dd. Schutterij, T. Rinses, 1e Luit.-Kwartiermeester N. I. Leger, J. Seelig, Gep. Luit.-Kolonel der Art. N. I. Leger, Jhr. F. Storm de Grave, 2e Luit. der dd. Schutterij, A. L. C. Baron du Tour, Adj. Commies Koloniën, P. H. Tromp, 2e Luit. der Artillerie, J. N. Voorstad, Kapitein der dd. Schutterij, allen te 's-Gravenhage; C. E. Band, 1e Luit. der Artillerie, N. J. Erzeij, 1e Luit. der Cavalerie, H. P. van Raden, Ritmeester der Cavalerie, allen te Amersfoort; J. N. A. van Barneveld, 1e Luit. der Inf. N. I. Leger, C. F. Doerrleben, 2e Luit. der Infanterie, G. F. L. Doorn, 2e Luit. der Infanterie, H. J. Gasille, 2e Luit. der Infanterie, J. A. Köhler, 2e Luit. der Infanterie, J. C. van Linden Tol, 2e Luit. der Infanterie, D. Overdiep, 2e Luit. der Infanterie, Jhr. H. W. Storm van 's Gravesande, 2e Luit. der Infanterie, allen te Arnhem; Mr. F. Milders, 2e Luit. der dd. Schutterij, Dr. C. Vinkensteijn, 1e Luit. der dd. Schutterij, F. de Vries van Heijst, 2e Luit. der dd. Schutterij, allen te Delft; A. Copes van Hasselt, 2e Luit. der Infanterie, te Haarlem; A. C. Huijgens, 2e Luit. der Artillerie, M. J. Perk, 1e Luit. der Artillerie, P. J. Romein, 2e Luit. der Artillerie, allen te den Helder; P. H. Specht Grijp, 2e Luit. der Infanterie, te Maastricht; F. H. A. M. Latour, 2e Luit. der Infanterie, te Nijmegen; J. M. H. van Lelyveld, 2e Luit. der Cavalerie en P. P. H. Tielens, 1e Luit. der Cavalerie, te Venlo; H. van Reijerdaam, 2e Luit. der dd. Schutterij, te Voorburg.

Voorts de heeren A. K. A. Gijsberti Hodenpijl, 2e Luit. der Infanterie, C. F. H. Riesz, Kapitein der Infanterie, A. P. van de Siepkamp, 2e Luit. der Infanterie, P. A. Zweedijk, 1e Luit. der Infanterie, in Ned. Indië.

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

Aan de orde is de voordracht van den heer W. A. COBLIJN, gep. Kolonel der Infanterie van het Ned. Indische leger, tot nadere toelichting van de vier hoofdstellingen nit zijne brochure: *De verdediging van Java tegen een buitenlandschen vijand*:

1°. Aan de Marine kan geen aandeel in de verdediging van Java worden gegeven.

2°. De vier groote havenplaatsen van Java moeten niet versterkt worden; vestingen en forten zijn in het binnenland niet noodig.

3°. Het leger moet noodzakelijk gereorganiseerd en versterkt worden.

4°. De verdediging moet uitsluitend door het leger en voornamelijk in het binnenland gevoerd worden.

De heer COBLIJN:

Mijne Heeren!

Het Bestuur dezer Vereeniging heeft mij uitgenoodigd de spreekbeurt van heden avond te vervullen. Ware dit niet het geval, ik zou er zeker niet aan gedacht hebben mij voor het „Forum” te wagen van zulk een uitgelezen gehoor, als ik hier vereenigd zie. Daarom reken ik op eenige toegevendheid.

Zooals U uit het verslag der vergadering van 26 April j.l. zult gelezen hebben, had ik mij voorgesteld de verdediging van Java tegen een buitenlandschen vijand te behandelen. Dit onderwerp echter bleek voor eene lezing te uitvoerig te zijn. Onze hooggeachte president raadde mij uit dien hoofde aan, mijn gereedliggenden arbeid op de eene of andere wijze het licht te doen zien, en op den voor mij bestemden leesavond, de voornaamste stellingen daaruit nader toe te lichten.

In opvolging van dien raad verscheen in Augustus j.l. bij de Gebroeders van Cleef, mijn arbeid onder den titel: „*De verdediging van Java tegen een buitenlandschen vijand*”. (1) Ik zal thans daaruit de vier voornaamste stellingen nader toelichten.

I. Aan de Marine kan geen aandeel in de verdediging van Java worden gegeven;

II. De vier groote havenplaatsen van Java moeten niet ver-

(1) Wanneer ik in den loop mijner voordracht deze brochure aanhaal, dan zal het zijn met de woorden: *Mijne brochure*.

sterkt worden; vestingen en forten zijn in het binnenland niet noodig;

III. Het leger moet noodzakelijk gereorganiseerd en versterkt worden;

IV. De verdediging moet uitsluitend door het leger en voornamelijk in het binnenland gevoerd worden.

I. *Aan de marine kan geen aandeel in de verdediging van Java worden gegeven.*

In mijne aangehaalde brochure zeide ik „den vijand moet het „landen *niet* worden belet, — het landen mag hem alleen „worden bemoeilijkt.” Ik reken bij eene verdediging van Java derhalve niet op de hulp der marine. Ik schat daarom de waarde der marine ten behoeve onzer koloniën niet gering. Men kan zeer goed beweren wat ik in mijne brochure beweerd heb, en het toch volkomen eens zijn met den Kapitein ter zee Arriens, wanneer deze in zijn boekje: „*De Nederlandsche zeemacht*” zegt: „Niet alleen dat zij ook daar (in de koloniën), alhoewel „slechts op beperkte schaal, moet medewerken tot de verdediging der koloniën tegen een buitenlandschen vijand, maar zij „strekt zich aldaar ook uit tot de handhaving van het gezag, „bescherming van personen en eigendommen, van handel en „nijverheid.”

Hoewel ik mij geen oordeel over marinezaken kan aanmatigen, zoo bezit ik toch genoeg algemeene krijgskennis om de hooge waarde te beseffen, die eene voldoende sterke marine voor de verdediging van een eiland tegen een vijandelijken inval *kan* hebben. Eene voldoende sterke marine echter kost veel, zeer veel geld. Nu is het de vraag: is het mogelijk met de financiële middelen, die wij voor oorlogszaken ten behoeve der koloniën *kunnen* afzonderen, eene voor de verdediging van Java en de overige koloniën voldoende sterke marine te organiseeren en op krachten te houden?

En zoo dit ons financieel al mogelijk is: kunnen wij dan met de eischen, welke Nederland in oorlogstijd aan zijne marine stelt, eischen, waaraan natuurlijk in de eerste plaats moet voldaan worden, de Indische marine voldoende bemannen? . . .

En zoo wij ook hiertoe in staat zijn, dan mag ten slotte nog wel gevraagd worden: zal men wel ooit aan zulke hooge eischen voldoen? Onze parlementaire geschiedenis leert maar al te goed, dat voornamelijk deze laatste vraag ontkennend beantwoord moet worden.

Wilde men voor de kustverdediging (indirecte verdediging) alleen op de marine rekenen, dan zou men eene *sterke actieve* marine moeten bezitten, die de vijandelijke vloot tegemoet kan gaan en in volle zee bevechten. Hoe sterk zou onze Indische marine daarvoor wel moeten zijn?

Frankrijk b.v. bezit 4 gepantserde kruisers, 32 beschermde kruisers en 26 gewone kruisers; Duitschland heeft 6 beschermde kruisers en 18 gewone kruisers; de Vereenigde Staten bezitten 2 gepantserde kruisers en 13 beschermde kruisers; Engeland 9 gepantserde kruisers, 37 beschermde kruisers en 21 gewone kruisers; Italië 8 gepantserde kruisers, 11 beschermde kruisers en 15 gewone kruisers. Onder de Fransche kruisers zijn er die bewapend zijn met 24 cM., 19 cM. enz. kanonnen; onder de Engelsche kruisers, die bewapend zijn met 24 ton, 22 ton enz. kanonnen. (1) De meeste dezer kruisers hebben eene groote snelheid

Wat kunnen wij hiertegenover stellen? *Misschien* ons auxiliair eskader van 4 schepen, die bij de meeste vijandelijke kruisers in snelheid achterstaan.

En dan: welke macht zouden de groote mogendheden bovendien aan groote slagschepen kunnen ontwikkelen? Niets belet haar om zoo noodig ook deze schepen in de verre wateren te gebruiken. Al zouden wij het auxiliair eskader in Indië nog zoo versterken en het tot een getal van 8 of 10 opvoeren, wat wel het maximum zal zijn, onze kansen op succes zouden bij een actief optreden toch nog *zeer gering* blijven, daar de vijand, wanneer hij zulk een optreden van ons verwacht, zijne oorlogsvloot welke de transportvloot escorteert, slechts met eenige schepen behoeft te versterken.

Men zal mij misschien tegenwerpen, dat dezelfde redeneering

(1) Internationale Revue über die gesammten Armeen und Flotten. Febr. en Maart 1888.

op het Indische leger kan worden toegepast. „Waartoe dan,” zal men zeggen, „het Indische leger versterkt, want de vijand „zal dan met een sterker leger komen, waardoor de kansen op „succes voor ons toch hetzelfde, of nagenoeg hetzelfde zullen „blijven.”

Deze redeneering is niet juist.

Hoewel het niet ontkend kan worden, dat de groote mogendheden in hare koopvaardijvloot alleszins het middel bezitten om eene groote troepenmacht over zee te voeren, zoo kan het evenmin worden ontkend, dat het veel moeilijker is om een landingsleger b.v. 10 000 man sterker te maken, zoo dit, om een échec *onmogelijk* te maken, noodig is, dan eene escorteerende vloot met eenige schepen, die men slechts voor het nemen heeft, te versterken. Ook zullen de toekomstige oorlogen leeren, dat de groote mogendheden gemakkelijker voor verwijderde doelen een groot deel van hare marine zullen kunnen afzonderen, dan van haar leger. Engeland b.v. dat wij het meest te vreezen hebben, heeft eene overmachtige marine, daarentegen is zijn leger krap naar de behoefte afgemeten. Toch zal het, dit staat vast, voor een oorlogsdoel als de verovering van Java is, een 25 000 à 30 000 man, en wellicht nog meer, van zijn leger kunnen afzonderen.

Kan men de kust niet indirect verdedigen, door de vijandelijke vloot onschadelijk te maken en daardoor de landing beletten, dan zal men voor de kustverdediging ook op de landmacht moeten rekenen. Dan zullen echter de groote havens versterkt en verdedigd moeten worden, terwijl wij ten minste ééne vluchthaven voor onze marine moeten hebben. Hoeveel zal dit wel kosten? Kustbatterijen zullen moeten worden opgeworpen, versperringen aangelegd, terwijl onze marine aanmerkelijk zal moeten worden versterkt met vaartuigen voor de kustverdediging geschikt. Men zal natuurlijk verlangen dat de strijdmiddelen aan de eischen van den tijd voldoen..... Nogmaals, hoeveel zal dit wel kosten? Zijn wij wel in staat zulke groote uitgaven te doen? En zoo wij er al toe in staat zijn, zullen wij er dan wel ooit toe overgaan? Ik betwijfel het!

Maar gesteld dat men ten behoeve der verdediging van Java

eene voldoende sterke marine organiseert, met goed versterkte havens, is er dan genoeg voor deze verdediging gedaan? Immers neen! De kustbatterijen moeten door de landmacht verdedigd worden. Hoe sterk moet de landmacht aan infanterie, aan genie, maar voornamelijk aan artillerie wel zijn, om al die kustbatterijen naar behooren te verdedigen?

Java is een groot eiland; Batavia, Samarang, Soerabaja en Tjilatjap liggen zeer ver uit elkander. Men kan in een kort tijdsbestek geen troepen van de eene naar de andere haven overbrengen. En daar men niet kan weten welke havens de vijand zal aanvallen, of wel het eerst zal aanvallen, zoo moet bij het dreigen van oorlogsgevaar, elke haven naar behooren bezet worden. Doet men dit niet, dan loopt men gevaar dat de eene of andere haven, door eene geringe macht veroverd wordt; de enorme kosten aan hare verdediging besteed zouden dan weggeworpen geld zijn; maar wat nog het ergste is, door hare verovering zoude de kracht der andere havens hoogstwaarschijnlijk geparalyseerd worden.

Bij het dreigen van oorlogsgevaar moeten de havens derhalve behoorlijk bezet worden. Nogmaals, hoeveel troepen zijn hiervoor wel noodig? Deze troepen zullen aan de versterkte havens als 't ware vastgenageld zijn. Wat zal de opperbevelhebber dan nog aan veldtroepen overhouden? En zoo men hem niettemin nog een voldoende veldleger wil geven — hoe sterk zal het Indische leger dan moeten zijn?

Wanneer de vier groote havens van Java versterkt zijn, heeft men dan een afgerond, een voltooid verdedigingsstelsel? Immers niet. Om dit te hebben moet men ten minste eene reduitstelling in het binnenland bezitten.

Maar Java is een lang en smal eiland, er zal daarom worden betoogd, dat één steunpunt voor het opereerende leger niet voldoende is, want al ligt dit steunpunt ook op Midden-Java, — wat daarvoor de natuurlijke plaats is wanneer men slechts één steunpunt bezit, — men zal toch *zeer weinig* aan dat steunpunt hebben, wanneer de vijand te Batavia of Soerabaja landt. Men zal het daarom noodzakelijk achten drie steunpunten te hebben, namelijk voor eene verdediging die kans van slagen

heeft, voor eene verdediging die op meer dan op sophisme berust. Derhalve drie steunpunten, in elke militaire afdeeling één, met nog vooruitgeschoven forten.

„Tjilatjap, kan niet als een reduit voor het Indische leger „beschouwd worden. Eene havenvesting zóó klein als Tjilatjap, „met zóó weinig hulpbronnen en zóó ongezond, kan een ge- „slagen leger niet opnemen, kan voor dat leger geen laatste „toevluchtsoord zijn. Wil men toch dat het dit zal zijn, dan „zal men moeten beginnen het aan de landzijde *geducht* te ver- „sterken.” (1)

Bij eene voldoende sterke marine zouden wij (wil ons verdedigingsstelsel voltooid genoemd worden) dan nog moeten hebben:

4 versterkte havens.

3 steunpunten in het binnenland, die groot genoeg zijn en voldoende hulpbronnen bezitten om het leger op te nemen, en sterk genoeg om met succes verdedigd te worden.

Vooruitgeschoven forten.

Een sterk leger.

Aan deze hooge eischen zal nooit worden voldaan — *dit staat onwrikbaar vast!*

Wat zal het gevolg er van zijn wanneer men aan het idee blijft vasthouden, dat thans omtrent de verdediging van Java bestaat, namelijk, dat het moet geschieden door leger en marine, geholpen door permanente werken? Dat leger en marine *zeer* onvoldoende blijven, en dat de noodige permanente werken *toch nooit* zullen worden gebouwd. Wij zullen dan behouden wat wij reeds zoo lang hebben: een *zeer* onvoldoend leger, eene *zeer* onvoldoende marine en enkele permanente werken die *niet* meer deugen. Bij een vijandelijken inval op Java, zal de marine *niet* kunnen voldoen aan de zware taak welke haar dan zal worden opgelegd, terwijl ook het leger al *zeer* spoedig zal bezwijken.

Is het nu niet *veel beter* om van den nood eene deugd te maken, en voor de verdediging van Java althans een sterk en goed georganiseerd leger te eischen?

(1) Mijne brochure: De verdediging van Java zonder marine.

Dat het zwaartepunt van mijn eisch in het leger ligt, is natuurlijk. Wij moeten niet de zee aan den vijand betwisten, maar een groot rijk; en dit moeten wij met het leger doen. Daar echter dit groote rijk een eiland is, zoo zoude de verdediging (indirecte verdediging) *misschien* alleen door de marine kunnen geschieden. (1) Onze marine zou daarvoor echter overmachtig moeten zijn; en er zal wel niet aan gedacht worden om haar dit te maken, daar het toch buiten twijfel is, dat het te embarqueeren leger, bestemd om Java te veroveren, zal geëscorteerd worden door eene *geduchte* oorlogsvloot.

Kan aan de marine in de verdediging van Java geen rol, of slechts eene zeer ondergeschikte rol worden toegekend, daarom zal zij nog niet werkeloos behoeven te blijven. Het zwaartepunt van hare werkzaamheid zal alsdan naar de *buitenbezittingen* dienen verplaatst te worden. Want vooral in oorlogstijd zal de vlag daar vertoond moeten worden, terwijl ook deze bezittingen beschermd moeten worden. Zal de marine echter voor de bescherming van deze bezittingen waarde hebben, dan dient zij te worden uitgebreid. Ook zal zij in oorlogstijd dienen te zorgen voor het zooveel mogelijk openhouden der communicatie tusschen Java en de Buitenbezittingen.

Zietdaar een veld van werkzaamheid dat onze marine in con-

(1) Internationale Revue über die gesammten Armeen und Flotten Oct. 1888 „Aber selbst wenn wir die schönste Flotte der Welt „hätten, (hier wordt van Amerika gesproken) sie würde uns nicht „schützen, da der Angriffspunkte zu viele sind, um durch eine oder „auch durch ein Dutzend Flotten gedeckt zu sein. Das ist durch die „Manöver der britischen Flotte im vergangenen Sommer ersichtlich „geworden. Die Operationen zur See, welche auf die grosse Flotten- „revue gelegentlich des Jubiläums der Königin folgten, gipfelten in „der Theilung der Flotte und einen Angriff auf die britische Küste „seitens der schwächeren Hälfte unter Admiral Freemantle. Innerhalb „24 Stunden nach der Kriegserklärung war Falmouth genommen und „die Schiffahrt des Platzes zerstört. Alle Angriffe durch Torpedoboote „wurden entdeckt und vereitelt, die Küstenvertheidigungsflotille „wurde gefangen und zerstört; dem Canalgeschwader unter Admiral „Howitt wurde erfolgreich ausgewichen und die siegreiche Flotte „ging in die Themse, zerstörte deren Schiffahrt und beschoss die „London-Docks. Zum ersten Male seit 200 Jahren hörten die Londoner „den Donner feindlichen Geschützes.

tact met den vijand zal brengen. Door dit contact zullen kleine zeegevechten (gevechten tusschen enkele schepen) ontstaan. Zal de Indische marine tot het voeren van dergelijke gevechten in staat zijn? Op grond van hetgeen ik zoo al over onze marine gelezen heb, moet ik ook deze vraag ontkennend beantwoorden. Om hiertoe in staat te zijn, dient het auxiliair eskader, of in het algemeen de Indische marine, aanmerkelijk te worden uitgebreid, en wel met zeer snel stoomende kruisers, die, ook wat pantsering en bewapening betreft, zich met de vijandelijke kruisers kunnen meten.

„Ook leggen *de groote niet genoeg te waardeeren diensten*, welke „de marine der Indische regeering in tijd van vrede zoowel als „in hare oorlogen met Indische vorsten en ter beteugeling van „den zeeroof bewijst, den Staat de dure verplichting op, om „haar (de marine) steeds op voldoende krachten te houden.” (1)

II. *De vier groote havenplaatsen van Java moeten niet versterkt worden; vestingen en forten zijn in het binnenland niet noodig.*

Versterkte havens kunnen evenmin zonder landmacht als zonder marine naar behooren verdedigd worden. Marine en landmacht moeten elkander hier de hand reiken.

Ik heb getracht aan te toonen dat onze Indische marine eene groote uitbreiding zoude moeten ondergaan, om hiertoe in staat geacht te kunnen worden, en dat ook het Indische leger zeer sterk zoude moeten zijn, wil het de marine in het verdedigen der havens naar behooren ondersteunen. Ik heb er op gewezen, dat aan eene dergelijke uitbreiding van leger en vloot niet te denken valt.

Versterkt men daarentegen de marine niet of slechts onvoldoende, en draagt men haar toch de taak op om de vier groote havenplaatsen van Java te helpen verdedigen, dan zal zij zich in kleine deelen moeten verdeelen: zij zal, om overal te kunnen zijn, nergens sterk wezen. Zij zal aan de havenplaatsen vastgenageld worden, en hierdoor zal zij niet meer in staat zijn om de goede diensten, die men van haar ten behoeve der Buitenbezittingen verwachten kan, te presteeren.

(1) Mijne brochure: *De Verdediging van Java zonder Marine.*

Eene vluchthaven hebben wij voor Indië niet noodig. Onze zwakke marine zou zich, wanneer zij aan de verdediging daarvan moest deelnemen, al zeer spoedig in de vluchthaven laten opsluiten. Wat heeft men aan eene marine die zich in eene vluchthaven opsluit? De haven helpen verdedigen, zal men antwoorden. Is men dan wel zoo zeker dat de vijand de vluchthaven, alwaar hij meer tegenstand dan elders verwachten kan, zal aanvallen? Immers niet. Hij laat eenvoudig die haven liggen, en landt op eene andere plaats. (1)

Men zal mij misschien toevoegen, dat ik de diensten, welke eene vluchthaven bewijzen kan, niet op den juisten prijs stel: — dat eene vluchthaven de marine bescherming moet verleenen wanneer zij dit behoeft, wanneer zij door overmacht gedwongen wordt die bescherming te zoeken. „Eene vluchthaven doemt de marine niet tot werkeloosheid, maar maakt haar tot handelen in staat.” Onze marine is zoo zwak, dat het wel gereedelijk mag worden aangenomen, dat de vluchthaven haar reeds bij den aanvang van den oorlog sterk zal aantrekken.

In geval van een oorlog met een buitenlandschen vijand moet onze marine, wanneer zij gedaan heeft wat van haar geëischt kan worden, (zie mijne brochure) het ruime sop kiezen; aan het afslaan van een „coup de main” op eene onzer Buitenbezittingen deelnemen; met hare snelstoomende kruisers de communicatie tusschen Java en Buitenbezittingen zoo mogelijk openhouden (de geheele Javakust zal toch wel niet geblokkeerd worden, al leert ook de Amerikaansche oorlog wat hierin mogelijk is), en, *waar dit mogelijk is*, de vijandelijke kruisers en koopvaardijschepen *aantasten*. De kaapvaart is afgeschaft — zegt het Internationaal maritiem recht — oorlogsschepen mogen echter op de koopvaarders der tegenpartij jacht maken.

„Om de marine de hier omschreven taak mogelijk te maken, „zal er in den Indischen Archipel voor een voldoende aantal „kolenstations moeten worden gezorgd. Er zal wel niet aan

(1) De vijand zal de vluchthaven blokkeeren, en onze marine daarin opsluiten, deze zal niet sterk genoeg zijn om de blokkade te verbreken. Toen de Engelschen in 1811 nabij Batavia landden, blokkeerde te gelijkertijd een Engelsch eskader Soerabaja.

„gedacht kunnen worden om behalve Soerabaja, nog andere „havens te bezetten waar de marine ingeval van nood zou „kunnen repareeren.” (1)

Wordt bij het versterken der vier groote havenplaatsen, het leger niet *veel sterker* gemaakt dan het thans is, dan geldt ook voor het leger, wat van de marine gezegd is. Met een leger van 60 à 70 duizend man zou het misschien mogelijk kunnen zijn om de havenplaatsen te verdedigen, en nog genoeg krachten over te houden voor de verdere verdediging van het binnenland — met een leger van 25 à 30 duizend man is dit niet *mogelijk*.

Ook moeten wij met het legertje, waarover wij slechts beschikken kunnen, zorgvuldig vermijden om al dadelijk, bij het openen van den veldtocht, eene groote nederlaag te lijden. Deze nederlaag kunnen wij niet ontgaan, wanneer wij slechts met zeer *zwaakke krachten* de havenplaatsen verdedigen.

Eenzoo is het uit een politiek oogpunt geraden er voor te zorgen, dat het nadeel, dat de bevolking van den inval lijdt, zoo gering mogelijk zij. Want naar de nadeelen, welke zij daarvan ondervindt, zal zij de vijandelijke kracht beoordeelen. Hoe zwaarder zij die weegt, hoe nadeeliger dit voor ons zal zijn. Stelt zij zich den vijand zeer sterk voor, dan zal het haar aandrijven om hem te helpen, ons te benadeelen. Wij moeten ook daarom zorgen, (zie mijne brochure) dat de havenplaatsen niet worden gebombardeerd.

Om de bovenstaande en nog veel andere redenen meer, (zie mijne brochure), moeten de vier havenplaatsen van Java niet versterkt worden.

In mijne brochure zeide ik, en wel op grond van feiten, „dat hoe ruim het gebied der onderstelling ook moge zijn, de „onderstelling dat de koloniën, dus ook Java, ingeval van een „oorlog met een buitenlandschen vijand, door slechts enkele „schepen zullen worden aangevallen, *met geen mogelijkheid kan „worden toegelaten.*”

Daar zijn er die meenen dat 15 à 20 duizend man wel de

(1) Mijne brochure: „De verdediging van Java zonder Marine”.

grootste macht zal zijn, die eene groote mogendheid voor een inval op Java zal afzonderen. Zij meenen dat het in- en ontschepen van zoo'n macht reeds met zeer groote bezwaren zullen gepaard gaan. Laat ons daaromtrent geen al te groote illusiën maken. In mijne brochure wees ik er op, waartoe de koopvaardijvloeten der groote mogendheden voor het inschepen van troepen al niet in staat kunnen geacht worden.

De Fransche oorlogsmarine bezit daarenboven nog eene transportvloot van:

15 transportadviso's, gezamenlijke inhoud	23 895 ton;
10 transportschepen 1e klasse, gez. inhoud	55 535 „
13 transportschepen 2e klasse, gez. inhoud	48 702 „
9 transportschepen 3e klasse, gez. inhoud	15 799 „
Totaal: 47 transportschepen, gez. inhoud	143 931 „ (1)

Voor het transporteren van eene Fransche divisie, die op oorlogsvoet eene gemiddelde sterkte heeft van 14 813 man, 1809 paarden, 269 twee- en 123 vierwielige voertuigen, zijn 22 438 tonnen (2) inhoud noodig.

Voor het transporteren van een Fransch legerkorps, dat op oorlogsvoet eene gemiddelde sterkte heeft van 36 694 man, 8071 paarden, 739 twee- en 671 vierwielige voertuigen, zijn 49 684 tonnen inhoud noodig (3)

Hieruit blijkt, dat de Fransche oorlogsmarine eene transportvloot van voldoende sterkte bezit, om zoo noodig twee legerkorpsen, een kleine 80 duizend man, te transporteren, en dan nog een voldoende aantal transportschepen over te houden voor het laden van kolen, munitiën, levensmiddelen enz. enz.

Engeland is zeker tot eene gelijke, misschien nog grootere krachtsinspanning in staat.

De oorlogsmarine der meeste groote mogendheden zijn zeer sterk. Op de kruisers, waarover zij beschikken kunnen, wees ik reeds. Engeland en Frankrijk hebben daarenboven nog een

(1) Displacementston.

(2) Registerton; de verhouding tusschen de eerste en tweede maat is als 2 : 3. Zie Internationale Revue Febr. 1887.

(3) Internationale Revue über die gesammten Armeen und Flotten. Februari 1887.

aantal groote slagschepen. Duitschland en de andere groote mogendheden evenzoo.

In het Januari-nummer van 1884 der *Internationale Revue über die gesammten Armeen und Flotten*, las ik omtrent de Fransche oorlogsvloot o. m. het volgende: (1)

De oorlogsvloot telt tegenwoordig 232 oorlogsschepen en vaartuigen, daaronder zijn 21 slagschepen van de grootste soort. In aanbouw zijn: 8 pantserschepen 1^e klasse, 2 pantserschepen 2^e klasse.

Duitschland b.v. bezit 13 pantserschepen 2^e en 3^e klasse; Engeland 56 pantserschepen 1^e, 2^e en 3^e klasse.

Alle groote mogendheden bezitten *alleszins de middelen* om eene transportvloot op eene *geduchte* wijze te escorteeren.

De vier groote havenplaatsen van Java versterken, om slechts voor een „coup de main” gewaarborgd te zijn, *is knoeien, is negiceren van tonnen gouds*. Want zoo eene der groote mogendheden Java wil veroveren, *dan zal zij daartoe eene sterke goed georganiseerde macht uitzenden, en niet slechts enkele honderd man*.

Evenmin zijn in het binnenland vestingen en forten noodig. Ik rand het nut van vestingen en forten daarom nog niet aan; het nut van vestingen en forten voor den oorlog te willen betwisten, zou van onkunde getuigen.

In zijne „*Maximes de guerre*” zegt Napoleon: In den aanval-lenden zoowel als in den verdedigenden oorlog zijn vestingen noodig. Op zichzelf zijn zij niet in staat om een leger op te houden, toch zijn zij een voortreffelijk middel om den voortgang van den overwinnaar te vertragen, hem te verzwakken en te verontrusten. In 1806 schreef Napoleon (*correspondance de Napoléon*) aan den Generaal Dejain: De vraag werd in vroegere eeuwen opgeworpen, of vestingen nuttig waren. Eenige vorsten dachten dat zij geen nut bezaten en sloopten hunne vestingen. Wat mij betreft, ik doe de vraag: *kan men zich een oorlog denken zonder de medewerking van vestingen?* Daarop antwoord ik: *beslist neen*. Zonder op de hulp van vestingen te kunnen rekenen,

(1) Leest ook het artikel in de *Internationale Revue über die gesammten Armeen und Flotten*. October 1888, getiteld: „*Italiens Machtstellung zur See Frankreich gegenüber*”.

kan men geen goed veldtochtsplan ontwerpen, en zonder de hulp van veldversterkingen kan men geen aanvallenden oorlog voeren.

Vestingen en forten kunnen onbetwistbaar groote waarde bezitten. Dit zal niemand ontkennen. Maar uit deze stelling, en uit de uitspraak van Napoleon en andere veldheeren en krijgskundigen omtrent het nut van vestingen en forten, de gevolgtrekking te maken, dat voor de verdediging van Java vestingen en forten noodzakelijk zijn, *is verkeerd*.

De middelen, waarover men voor Java ten behoeve van oorlogszaken beschikken kan, zijn slechts *zeer gering*. Van deze middelen moeten strijdkrachten en strijdmiddelen worden aangeschaft. Wanneer men ze nu beide in voldoende mate kan aanschaffen, zoodanig, dat zij in *harmonische verhouding* tot elkander kunnen staan, dan zou het zeker verkeerd zijn dit niet te doen. Maar kan men dit niet doen, en heeft, zooals dit hier het geval is, uit een krijgskundig oogpunt, de eene boven de andere *overwiegende waarde*, dan mag men zijn aandacht niet in gelijke mate aan beide zaken schenken, maar moet men veel van de eene opofferen, om naar behooren aan de eischen van de andere te kunnen voldoen. Om hier aan de eischen der strijdkrachten te kunnen voldoen, moet men veel, zeer veel van de eischen opofferen welke het aanschaffen der strijdmiddelen stelt, en kan men alleen dat aanschaffen, wat het leger behoeft om strijdvaardig te zijn, zooals geweren, kanonnen enz. Dus geen vestingen en forten bouwen, te meer, daar veel goedkooper strijdmiddelen van dezelfde soort, namelijk tijdelijke veld- en vluchtige werken, ook zeer goede diensten kunnen bewijzen.

Doet men dit niet, maar bouwt men ook vestingen en forten, dan zullen de strijdkrachten daaronder noodzakelijk moeten lijden. Want het bouwen van vestingen en forten kost veel, zeer veel geld. Daarenboven, zoo men ze bouwt, moet op den voorgrond staan, dat men ze *in voldoende aantal en goed bouwt*, dus dat zij sterk zijn en aan de eischen van den tijd voldoen. Elke vergissing, zoowel bij het kiezen der plaats waar zij gebouwd moeten worden als bij het bouwen ervan, moet uitgesloten zijn. Hier moet men zeker zijn van wat men doet,

men moet *bijna iets volmaakts leveren*. Hiertoe zijn wij met onze middelen niet in staat! Ik zal dit trachten aan te toonen.

In een boekje, na den oorlog van 1870—71, verschenen onder den titel: „*Militärische Gedanken*” enz. (1) wordt o. m. gezegd: Vraagt men verder welke vestingen het waren, die ter verdere voering van den oorlog noodzakelijk veroverd moesten worden, zoo geven ook hierop de algemeene uitkomsten ons een voldoende antwoord. Het waren al die vestingen, welke voor de Duitschers een spoorweglijn, die zij noodig hadden, afsloten, of die, welke alleen omdat zij zoo groot waren noodzakelijk moesten bedwongen worden. Op de andere vestingen heeft men, óf geen acht geslagen, zooals: Bitsch, Pfalzburg, Langris, Besançon en Auxonne, óf zij werden veroverd meer om der algemeene zekerheidswille, dan dat hare verovering zoo noodzakelijk zoude geweest zijn, zooals: Thionville, Verdun, Longuy, Montmedy, Mézières, Breisach, Rocroy en Marsal. Noodzakelijk voor den algemeenen gang van den oorlog was slechts de verovering van: Toul, Soissons, Vitry, Schlettstadt, Belfort, La Fère en Peronne, omdat zij belangrijke spoorwegen afsloten, en van Straatsburg, Metz en Parijs, omdat zij, alleen reeds door hare grootte, waardige objecten waren, en als steun- en verzamelingpunten dienden of konden dienen van vijandelijke legers.

Op eene andere plaats wordt gezegd:

Dat de spervestingen zoo gelegen moeten zijn, dat men niet, langs haar om, in een korter tijd een spoorweg kan aanleggen, dan men noodig heeft om haar te veroveren.

Dat de groote vestingen, willen zij aan haar doel beantwoorden, zoo groot moeten zijn, dat een geslagen leger, of een deel van een geslagen leger, daarin opgenomen kan worden en zich daarin herstellen kan; zij moet derhalve zooveel hulpmiddelen bezitten, om het geslagen leger zoodanig uit te rusten, dat het wederom slagvaardig is.

Verder zegt de schrijver: Zullen groote vestingen volkomen aan haar doel beantwoorden, dan moeten zij aan nog twee andere eischen voldoen:

(1) Der Festungskrieg (1870—71) und über den Werth der Festungen im Kriege.

1°. Zij moeten zoo aangelegd zijn, dat het slechts aan eene beduidende overmacht mogelijk is, om de zich daarin bevindende legerafdeeling te verhinderen actief op te treden. Zij moeten derhalve omgeven zijn door een door kunstwerken voorbereid slagveld, dat zoo mogelijk zoodanig gelegen en ingericht is, dat de verdediger, echter niet de aanvaller, naar believen op elk deel met volle sterkte kan optreden.

2°. Zij moeten zoo noodig door eene naar verhouding geringere bezetting verdedigd kunnen worden.

Derhalve hebben slechts spervestingen en groote vestingen, welke beide aan zeer hooge eischen moeten voldoen, nog waarde.

Fix zegt in zijn: „*Stratégie appliquée*” o. m. het volgende:

Men moet niet vergeten dat de oorlogen op de slagvelden beslist worden, en dat, wanneer het actieve leger overwonnen is, en in de onmogelijkheid verkeert den strijd voort te zetten, de versterkingen zeker in handen van den vijand vallen, en daarmede haar materieel en garnizoen.

Het is daarom in het belang van de verdediging van het land verkieselijk, met minder vestingen een sterker leger te bezitten. Niet meer vestingen dan het strikt noodzakelijk aantal. De vestingen moeten sterk zijn. Geen opoffering mag te groot wezen om haar met benutting van alle hulpbronnen van de kunst, de grootst mogelijke weerstandbiedende kracht te geven.” Zijn wij hiertoe in staat? (1) Ook moet men niet vergeten dat de duurzame versterkingskunst aan den vooravond staat van groote hervormingen. Wanneer dat hervormingsproces zal afgelopen zijn, is niet te overzien. (2)

(1) Internationale Revue über die gesamten Armeen und Flotten, October 1888. — Wie hoch werden die Kosten der Vertheidigung sein? (Hier wordt van Amerika gesproken) Für alle wichtigen Meer- und Seehäfen hat die Befestigungs-Commission (Fortification Board 1885) die Kosten eines vollständigen Vertheidigungsystems abgeschätzt, einschliesslich gepanzerter Thürme und Kasematten, Barbette- und Mörserbatterien, Kanonen, Torpedos, Torpedoboote und schwimmende Batterien, für Dlls. 126, 377, 800.

(2) Mougin. Les nouveaux explosifs et les fortifications; Un Pionnier. Les Forts et la Mélinite enz. enz.

Internationale Revue über die gesamten Armeen und Flotten, 1888/89

Men verliest, wanneer men ten behoeve van Java over groote vestingen, in het algemeen over vestingen spreekt, natuurlijk niet uit het oog, dat men aldaar slechts met *zeer kleine* verhoudingen rekening behoeft te houden. Maar al verliest men dit ook niet uit het oog, toch zal men moeten toegeven, dat voor ons het bouwen van eene of meer groote vestingen, namelijk groot voor het leger op Java, *eene onmogelijkheid is*. Bouwt men meer dan eene groote vesting, ik wees er reeds op dat men door den vorm van het eiland er 3 noodig heeft, dan zou dit ook wederom moeten gepaard gaan met eene groote, zeker al te groote uitbreiding van het leger.

Ook spervestingen verslinden voor hare bezetting eene groote macht; in elk geval grooter dan men van het kleine Indische leger zal kunnen afzonderen. Ook zal men er wel niet aan denken, om slechts spervestingen of sperforten te bouwen, zonder groote centraalvestingen. Want men zou dan, niettegenstaande tonnen gouds waren uitgegeven, nog maar een *zeer onvolkomen* verdedigingsstelsel bezitten.

October 1888. 15 Jahre lang hielten die Engländer an ihren gezogenen Vorderladern fest; heute sind die „Whoolwich Infants“ und die berühmte 80 tons Kanone nur Typen einer verflossenen Aera in der Kunst der Kanonenfabrikation. Alles Vorurtheil ist schliesslich beseitigt worden, und jetzt macht England seine Kanonen ganz aus Stahl, wie Krupp seit 40 Jahren. Die schwere Artillerie hat an Dimensionen und Stärke gewonnen, wir haben die mächtigsten Kriegsschiffe in die 2. und 3. Klasse versetzen sehen, was ihren Panzerschutz betrifft; und unangreifbare Panzerforts der einen Periode wurden 10 Jahre später leicht durchschossen. Der ewig schwankende Kampf zwischen grossen Kanonen und Panzern hat die Aufmerksamkeit und das Interesse der civilisirten Welt erregt und die Plattenversuche in Shoeburyness, Spozia, Buckau, Bukarest und anderswo haben wiederholt die populären Ansichten umgekehrt und die bestconstruirten Theorien umgeworfen. Es ist natürlich, dass man sich fragt, wann wird der Wettstreit enden? Ist kein endliches Resultat zu erreichen? Keine Grenze, die nicht überschritten werden kann?

Des Menschen Erfindungsgeist ist schrankenlos und es ist wahrscheinlich, dass die Zukunft Panzer von grösserer Widerstandsfähigkeit und Kanonen von grösserer Durchschlagskraft als die jetzigen sehen wird. Indessen ist das Gewicht der Schiffspanzer beschränkt durch die Schwimmfähigkeit, während für Landbatterien, etwa Drehthürme ausgenommen, das Gewicht von geringem Betracht ist.

Er mag derhalve aan het bouwen van vestingen en forten in het binnenland *niet* gedacht worden. Ook zonder haar (zie mijne brochure) is eene krachtige verdediging mogelijk. *Noodig zijn zij dus niet!*

III. *Het leger moet noodzakelijk gereorganiseerd en versterkt worden.*

Dat het Indische leger om aan zijne taak: de verdediging van Java tegen een buitenlandschen vijand, te kunnen voldoen, sterker gemaakt en gereorganiseerd moet worden, zal ieder, die met dat leger bekend is wel toegeven.

Ik heb getracht in mijne brochure eene bijdrage te leveren tot de beantwoording der vraag: hoe sterk het leger ten behoeve dier verdediging moet zijn en hoe het moet georganiseerd worden. Ik herhaal, eene bijdrage, want ik heb daarvan niet meer gezegd dan binnen het oordeel valt van ieder officier, die tientallen van dienstjaren achter den rug heeft, en aan wien de oorlogswetenschap volstrekt niet onverschillig is.

Wat de in mijne brochure opgegeven getallen betreft: Wanneer ik voor Java 18 veldbataljons en 20 compagnieën lichte infanterie voldoende acht, dan moeten deze getallen als *minima* worden beschouwd.

Dit is ook het geval met het opgegeven aantal eskadrons.

Hetzelfde geldt ook voor de artillerie en het opgegeven aantal bergbatterijen. Ja, ik zou wel willen zeggen: zorgt voor het grootst mogelijk aantal bergbatterijen, let niet te veel op de verhouding in sterkte tusschen de artillerie en de andere wapens, want voor de verdediging van Java, zooals ik die wensch, zal zeer veel artillerie noodig zijn.

Het aantal veldmortieren eener mortierbatterij heb ik op 12 mortieren gesteld. Stelt men echter den houwitser boven den veldmortier en kiest men dien voor het leger, dan kan het natuurlijk niet de bedoeling geweest zijn, om ook 12 houwitzers bij eene batterij in te deelen.

Het verdient misschien aanbeveling om in stede van 6—8 stukken bij de bergbatterij in te deelen, haar in half-batterijen te splitsen en bij elke batterij twee kapiteins te plaatsen. De oudste

kapitein is dan batterij's-commandant. De half-batterij van 4 stukken vormt een geheel, zij is om hare mindere sterkte handiger en beter geschikt om in haar geheel bij kleine colonnes te worden ingedeeld.

Ik zeide in mijne brochure: „Al het vesting- en positie-ge-
„schut, zoowel op Java als in de Buitenbezittingen, met uit-
„zondering van dat van Sumatra's Westkust, moet uit den
„instructie-inventaris worden geschrapt.”

Deze woorden moeten niet letterlijk worden opgevat, want goed getrokken geschut, zoo men dit bezit, van welk kaliber ook, zal in de hoofdstellingen misschien zeer goede diensten kunnen bewijzen.

Ik acht 2 pionier-bataljons noodig; 2 pionier-bataljons zullen zeker wel voldoende zijn. Bij het opgeven van de sterkte dezer bataljons had ik voornamelijk de omstandigheid op het oog, dat ze ook als infanterie moeten kunnen vechten, natuurlijk achter stellingen. Hunne qualiteit van technische troepen eischt misschien een ander sterktecijfer.

Ook hier acht ik voor elk bataljon een depôt noodig. Bij de depôtcompagnie ontvangt de recruut zijne eerste vorming tot soldaat, daar leert hij ook exerceeren en schieten; bij de veldcompagnieën wordt hij eerst tot pionier opgeleid. (1)

Bij optelling en vermenigvuldiging der door mij opgegeven sterktecijfers zal men beneden het cijfer van 25 000 blijven, dat is, beneden de legersterkte, welke ik voor eene verdediging van Java ongeveer voldoende acht. Men moet echter, om tot dit cijfer te komen, ook de sterkte der depôts en lichteningen, welke niet kunnen worden opgegeven, mederekenen.

Voor de legersterkte moet ook het cijfer van $\pm$ 25 000 als minimum worden beschouwd. Al zeide ik in mijne brochure: „Een leger veel sterker dan 25 000 man, zal wel niet op „Java's kust geworpen worden”. Zoo is dit toch altijd maar eene onderstelling, al berust zij ook op goede gronden. Te meer slechts eene onderstelling, omdat Java zoo'n begeerlijk

(1) Bij de volcompagnieën zullen er natuurlijk herhalingsoefeningen in het exerceeren en schieten moeten plaats hebben.

bezit is, dat men niet kan weten, welke inspanning de vijand zich voor dat bezit al niet getroosten wil.

Kan men daarom, zonder het jaarlijksch oorlogsbudget al te veel te bezwaren, eventueel over meer strijdkrachten beschikken dan over $\pm$ 25 000 man, *des te beter*.

Is het der Regeering ernst, om — het moge kosten wat het wil — Java niet prijs te geven en daarom een zeer sterk leger te organiseeren, zonder dat dit nog onze financieele middelen te boven behoeft te gaan, dan zijn de ondervolgende woorden, in mijne brochure geuit, nog meer van pas. „Voor „eene krachtige verdediging van Java is het hoog noodig, dat „men zooveel mogelijk op eigen krachten steunt en dus, voor „de aanvulling der levende strijdkrachten van het leger, zooveel „mogelijk alleen rekent op wat het land aan menschenmateriaal „aanbiedt. Men moet derhalve er naar streven, het benoodigd „getal Europeanen bij het leger tot een minimum te reduceeren. „Doet men dit niet, dan zal men bij een oorlog tegen een buitenslandschen vijand al zeer spoedig voor een *onrustbarend* „compleet staan, dat niet kan worden aangevuld maar met den „dag vermeerdert.”

Ik acht ons gezag op Java voldoende bevestigd, om voor de aanvulling van het leger zooveel mogelijk te rekenen op wat het land aan menschenmateriaal aanbiedt.

Veroorlooft mij, om dit aan te toonen, eene kleine uitweiding.

Voor nu ongeveer 70 jaren ging Java uit de handen der Engelschen wederom in de onze over. In dien tijd ging meer dan eene generatie voorbij: een jonger en nog een jonger geslacht traden in het leven. Er leeft hoogstwaarschijnlijk onder de inboorlingen niemand meer, die het Engelsch tusschenbestuur heeft gekend. Geen oude van dagen zal, wanneer de Westerzon nog flauw de kimmen verlicht, tusschen het spelen van licht en donker, aan kinderen of kindskinderen herinneringen uit dat bestuur verhalen.

Waar zijn de Javaansche geschiedschrijvers, die in eenvoudige volkstaal, geschikt voor het luttel aantal inboorlingen dat lezen kan en daarenboven genoeg ontwikkeld is om het gelezene te begrijpen, ongekunsteld en naar waarheid hunne geschiedenis hebben geboekstaafd?

Ik wil hiermede niet zeggen, dat Java geene letterkunde zoude bezitten. Het is genoeg bekend, dat Java eene vrij uitgebreide literatuur heeft. Het is echter ook bekend „dat de „werken van later tijd, die deels in poëzie deels in proza zijn „opgesteld, voornamelijk of kronieken en geschiedverhalen zijn, „die met eene menigte fabelen doorweven zijn, of Indische le- „genden en verdichte verhalen, meest van romantischen aard.” (1)

In wiens handen komen dan nog deze geschriften?

De Hindoesche, de Mahomedaansche periode, de Portugeesche overheersching, de tijden onder de O. I. Compagnie en het Engelsch tusschenbestuur, zij zijn alle aan het volk — ik sluit het grootste gedeelte der Grooten en Priesters niet uit — even onbekend. Slechts een gering aantal Grooten en Priesters kan hiervan misschien uitgezonderd worden. Ook kan het mogelijk zijn, dat er hier en daar overleveringen verbreid zijn aangaande de geschiedenis van Java, doordat zij van geslacht tot geslacht bewaard bleven in het gehengen van den eerbiedwaardigsten onder het volk, maar dan zijn ongetwijfeld deze overleveringen zoo doervlochten met wonderen en fabelen, dat zij het volk al even fantastisch, zoo niet nog fantastischer zullen voorkomen, als aan ons de *Iliade van Homerus*.

Wij kunnen dan ook vrijelijk aannemen, dat onze eenvoudige eilandbewoners in hunne oude en latere geschiedenis, slechts eene geschiedenis kennen, die in onsamenhangende verhalen in hunne herinneringen voortleeft, en zoo opgesmukt en met verdichtselen doorweven is, dat zij naar die verhalen luisteren als naar iets wonderbaarlijks en bovennatuurlijks, dus als onze kinderen naar sprookjes.

Wat onder het volk zuiver bewaard is gebleven, wat een ieder kent, is de tegenwoordige geschiedenis van Java, is het heden, het Nederlandsch-Indisch gezag. Geen ander gezag heeft de inboorling ooit gekend, en wat hij nooit gekend heeft, daar naar zal hij ook niet verlangen. Wij mogen dan ook gerust aannemen, dat de kring van zijne politieke wenschen zich slechts

(1) Dr. de Hollander. *Handleiding bij de beoefening der Land- en Volkenkunde*. Raadpleegt ook van denzelfden schrijver: *De Handleiding bij de beoefening der Javaansche taal en Letterkunde* enz.

uitstrekt tot den kring der voordeelen, welke ons gezag hem geven kan.

Dwaas zoude het zijn te willen beweren, dat er op Java eene politieke partij bestaat, die ons gezag zou willen afwerpen, namelijk eene zoodanige partij, die door hare eensgezindheid en door haar getal *ontzag kan inboezemen*, want van enkele ontevreden, hier en daar verspreid, spreek ik niet. De Vorsten, de Grooten noch de Priesters hebben zooveel invloed, om eene partij te kunnen vormen, die ons gezag *in gevaar* kan brengen. Er heerscht onder de Javanen te weinig geestesleven, te weinig circulatie van gedachten, om die eensgezindheid te doen ontstaan, waardoor het alleen mogelijk is om een groot politiek doel te ontwerpen en ten uitvoer te brengen.

De wenschen der Javanen in het algemeen gaan niet buiten den kring van het familieleven, van het dagelijksch stilleven. En mochten al eens nu en dan, hier of daar, enkele onruststokers de zoete rust, die zoo bij uitnemendheid in de liefelijke dalen en berghellingen van Java haar zetel gekozen heeft, beroerd hebben — dan toch heeft de door ons uitgezonden expeditie nagenoeg altijd die rust *zeer spoedig* kunnen herstellen; nimmer kreeg het kwaad dien omvang, als alleen in den *Java-oorlog*, dat wij met bange vreeze de toekomst zouden tegemoet gaan.

Ik zeg, als in den *Java-oorlog*. Die oorlog is al lang geleden; de politieke toestand van Java is zeer verbeterd. Wat toen gebeurd is, kan thans niet meer plaats hebben. Te minder nog, omdat zoo het Leger maar eenigermate is geoefend, wij thans veel sterker zijn, dan wij toen waren. Wanneer wij van het achterlaadgeweer een doeltreffend gebruik maken, dan is, zelfs met eene kleine macht, elke *beginnende* opstand in den kortst mogelijken tijd te bedwingen.

In trouwe, geeft den Javan zijn dagelijksch brood, beschermt hem in zijn huiselijken vrede, regeert hem rechtvaardig en zacht, en geen gedachte aan politieke beroeringen of omkeeringen zal hem de zoete nachtrust ontnemen.

Al loopen er op Java, hetzij door het weren van den Christelijken godsdienst, of in het algemeen door te weinig belangstelling in de uitbreiding daarvan, hetzij door het zoo gemakkelijk

mogelijk maken der reis naar Mekka en terug, nog zoovele hadjies rond, toch zijn het hersenschimmen die rondreizende priesters, die tot godsdiensthaat en godsdienstoorlog opwekken. En, al zouden zij bestaan, die priesters, zij zullen toch weinig uitwerken Over het algemeen is de Javaan te weinig godsdienstig, heeft hij te weinig begrip van eenigen godsdienst om gevaarlijken, gewortelden godsdiensthaat te kunnen koesteren. Koesteren werkelijk de priesters op Java godsdiensthaat, dan zullen zij met dien haat, vrijwel alleen staan.

Niemand zal in ernst beweren dat de Javaan goed Mahomedaan is. Ik spreek niet van sommige Grooten en priesters. Het is mogelijk dat er onder hen zijn, die hunnen godsdienst in eere houden en zuiver belijden, en dat men er zelfs onder hen vindt, die zich zoo noodig voor den godsdienst zouden willen opofferen. Van vele priesters en Hoofden kan men niet hetzelfde zeggen, zeker nog minder van allen.

Wel is tegenwoordig Java overstroemd met priesters, in hoeverre hebben zij echter begrip van hunnen godsdienst en brengen zij ten gevolge daarvan godsdienstkennis aan? Niet noemenswaard! Waarom dit zoo is, ligt niet op mijn weg te onderzoeken; ik wensch slechts het feit te constateeren, dat op Java de inboorlingen, daaronder het grootste gedeelte hunner Grooten en priesters, den Mahomedaanschen godsdienst slechts bij name en eenige ceremoniën kennen . . . Een godsdienst, waar hier wat afgenomen daar wat bijgevoegd is, die bij sommigen ontaard is in bijgeloof, en die bij velen, door onwetendheid gevoegd bij eene weelderige verbeeldingskracht, naar individueele opvatting is veranderd, is de heerschende op Java.

Waar geen algemeen geloof heerscht, dat een ieder naar eene onveranderlijke richting voortstuwt, dat vast en onwankelbaar is, daar kan geen gevaarlijk fanatisme, geen blijvend zich ontwikkelend fanatisme heerschen, daar kan ook geen godsdienstoorlog ontstaan. Daar kunnen hoogstens eenigen tot eene tijdelijke zinsverbijstering worden gebracht. Wanneer echter het ontuchtterde verstand zijne rechten doet gelden, zullen de zinnen weder even gemakkelijk de vroegere kalnte hernemen, als het moeielijk was ze in den toestand van zinsverbijstering te brengen.

Het kan mogelijk zijn, ik zal het niet bestrijden, dat de Javaan aan zijn eenvoudig en kinderlijk geloof gehecht is, dat hij niet gaarne den naam van Mahomedaan, een naam die hem lief is geworden, zoude willen verliezen *dit staat bij mij vast, dat op Java de godsdienst niet de kracht bezit om een godsdienstoorlog te doen ontstaan, (1) en dat er op dat eiland evenmin een gevaarlijke opstand om politieke redenen te vreezen is.*

De hardnekkigste opstand, dien wij op Java gekend hebben, had den Java-oorlog ten gevolge. Kan de Java-oorlog een godsdienstoorlog genoemd worden? Immers niet; hoewel het moet erkend worden, dat de godsdienst met behendigheid in de zaak gemoeid is geworden. De Java-oorlog is gecreëerd door den overmoed van eenige Grooten Een godsdienstoorlog dooft niet uit, zooals de Java-oorlog is uitgedoofd, ook laat hij zich niet zoo localiseeren, zooals dit den Java-oorlog kon gedaan worden.

Laat mij thans tot het Leger terugkeeren.

Ik zeide hierboven: „Voor de legersterkte moet ook het cijfer „van $\pm$ 25.000 man als een minimum worden beschouwd.” En liet weinig verder daarop volgen: „Kan men daarom, zonder „nog het jaarlijksch oorlogsbudget al te veel te bezwaren, „eventueel over meer strijdkrachten beschikken dan over $\pm$ „25.000 man, *des te beter.*” Hoe zal dit kunnen geschieden? Ik zal trachten eene kleine bijdrage te leveren tot de beantwoording dezer vraag.

De inheemsche bevolking van Java en Madoera bedroeg bij het einde van 1886 omstreeks 21.700.000 zielen. (2) Als zoo'n groot volk ons trouw blijft en men trekt daaruit voldoende aanvulling voor het Leger, dan zal Java *zeker* hoogst moeielijk te veroveren zijn. Dat het volk ons trouw zal blijven — daarvoor moet een mild en rechtvaardig bestuur zorgen; besturen

(1) Wel schrijft de *Islam* het verdelgen der ongeloovigen voor, met dezen worden echter alleen heidenen bedoeld; Christenen en Joden, die, evenals de Mahomedanen, in het bezit van eene Openbaring zijn en aan denzelfden God gelooven, moeten door overreding tot het ware geloof worden gebracht. Raadpleegt het werk van W. W. Hunter: „*Our Indian Musalmans.*”

(2) Koloniaal Verslag van 1888, Bijl. A.

wij het land zoo dat de bevolking naar een anderen meester *verlangen moet*, dan is ook bij het sterkste en geoeffendste leger eene krachtige verdediging hopeloos. Voor de verzekering van die trouw is echter ook noodig, dat wij de verdediging met klem voeren en in het *begin* geen groot échec lijden. De bevolking moet *overtuigd* worden dat wij ons *kunnen* verdedigen.

Hoe moeten wij echter uit de bevolking eene voldoende aanvulling voor het Leger trekken?

Java en Madoera zijn in residentiën verdeeld, de residentiën in regentschappen, en deze wederom in districten; de districten in onder-districten. De districten en onder-districten hebben dessa's.

„Deze inrichting van het inlandsch bestuur wordt niet over „geheel Java en Madoera gevonden. In de Vorstenlanden op „Java en in de afdeelingen Madoera en Soemanap van het eiland „Madoera is zij gedeeltelijk aan de inlandsche Vorsten zelf „overgelaten

„In de Preanger-regentschappen zijn de regentschappen veel „grooter dan elders, en soms verdeeld in afdeelingen, waar „patihs den regent nevens den assistent-resident vertegenwoor- „digen, en namens hem het bestuur uitoefenen Onder „hen staan *wedono's* aan het hoofd der districten, en *tjamats* „aan het hoofd der onderdistricten Daarentegen be- „staat in de residentie Batavia geen eigenlijk gezegd Inlandsch „bestuur; in de afdeeling stad en voorsteden staan de Inlanders „onder de districtcommandanten, aan het hoofd der districten, „waarin de overige afdeelingen verdeeld zijn, staan *onderschouten* „of *demangs*, die allen rechtstreeks door het Europeesch bestuur „worden benoemd, en wier werkkring grootendeels tot de uit- „oefening der politie beperkt is.”

„De inwendige samenstelling van het dessabestuur is nooit „door den staat geregeld enz. In officiële stukken „wordt gesproken van de *hoofden* en *oudsten der dessa*, maar de „eenige persoon, waarmede de regeering rechtstreeks en veel „vuldig in aanraking komt, is het dessahoofd dat onder ver- „schillende namen, in verschillende deelen van het eiland, „tegenover haar de dessa vertegenwoordigt, en onmiddellijk „onder het districts- of onderdistrictshoofd geplaatst, door tusschen-

„komst van dezen alle hoogere bevelen ontvangt. In de hoofd-
 „plaatsen of negorijen staan op dezelfde wijze *kapalakampongs*, aan
 „het hoofd der verschillende wijken, waaruit de negorij bestaat.
 „Het dorps hoofd heeft geen vaste bezoldiging, maar zijne in-
 „komsten bestaan, in die streken waar communaal bezit gevonden
 „wordt, in ambtelijk landbezit, en verder in cultuurpercenten
 „en vrijstellingen van sommige algemeene lasten. Hij voert het
 „onmiddellijk bestuur over de gemeente en is verantwoordelijk
 „voor de bewaring van rust en orde, de verdeeling en inning
 „der landrente, de verdeeling der heerendiensten, en het geven
 „van alle verlangde inlichtingen aan het bestuur.

„Waar dit bestuur niet van ouds bestaat, vindt men *kapala-*
kampongs, door het bestuur of door particuliere eigenaren aan-
 „gestelde hoofden” enz. (1)

Het *dessahoofd* en de *kapalakampong* kunnen geacht worden bekend te zijn met hunne gemeente, zij kunnen weten hoe sterk de mannelijke bevolking is, en hoe groot het aantal is, dat, naar gissing, een bepaalden leeftijd bereikt heeft. Men kan in deze gerust nog verder gaan en aannemen, dat zij, bij eenigen goeden wil, de mannelijke bevolking, die onder hunne oogen zijn opgegroeid of gedeeltelijk zijn opgegroeid, kennen.

Op Java worde de dienstplicht, de loting ingevoerd.

Daartoe zullen, dessa'sgewijze, van de geboorten in het mannelijk geslacht, en van de jongens en jongelingen, tot een bepaalden (gegisten) leeftijd, registers worden aangelegd.

Jaarlijks, op een vastgestelden tijd, zal, in de dessa's of kampongs, de mannelijke bevolking, die een bepaalden leeftijd bereikt heeft, worden opgeroepen, om aan de loting deel te nemen.

De loting zal districts- of onderdistrictsgewijze geschieden.

Zij zal plaats hebben onder de hoofdleiding van den assistent-resident, gesteund door het noodige personeel, waaronder een kapitein of gepensionneerd kapitein van het leger en een militair of civiel geneesheer.

De loting zal niet over geheel Java op een zelfden datum

(1) Mr. de Louter. Handleiding tot de kennis van het staats- en administratief recht van Nederlandsch-Indië.

geschieden. (1) Elke residentie heeft daarvoor haar datum. Evenzoo zullen in elke residentie, de districten of onderdistricten een vastgestelden datum hebben voor het beginnen der loting, die niet met tusschenpozen, maar in opvolgende datums, gehouden moet worden.

De opgeroepen genieten kostgeld en worden in passangrahans gehuisvest. Daartoe zullen de noodige passangrahans worden gebouwd; en in goeden staat worden gehouden.

Slechts een zeer gering percent der lotelingen is dienstplichtg.

Van zoo'n groote bevolking als Java bezit, behoeft er slechts een klein percent der opgeroepen dienstplichtig te zijn, om nog, wanneer men den dienstdag op 5 jaren stelt, over duizenden dienstplichtigen te kunnen beschikken.

Neemt men van de lichtingen een zoodanig percent, dat men voor de vijf lichtingen op ongeveer 15.000 man kan rekenen, dan bezit men in die duizenden mannen, eene eerbiedwaardige versterking van het leger. Bij het vaststellen van dit percent, moet men rekenen op een groot aantal sterfgevallen, een groot aantal dat invalide wordt, dat émigreert, of in geval van een oorlog niet aan de oproeping voldoet. Wanneer men rekent dat dit met ongeveer de helft het geval zal zijn, dan zou men om deze 15.000 man versterking te kunnen hebben, eene jaarlijksche lichting van $\pm$ 6000 man nodig hebben.

Deze lichting moet gekleed, gevoed, betaald en geoefend worden.

De kleeding kan zeer eenvoudig en goedkoop zijn. Blauw katoenen hoofddoek; dito baadje (2) en pantalon. Het baadje is voorzien van koperen knopen. Ieder man ontvangt twee stel kleedingstukken.

De lichtingen worden betaald en gevoed als de Infanterie van het leger. Zij komen op, het jaar nadat zij geloot hebben. De dienstdag gaat in, op den datum, waarop de loteling is geroepen, zich als rekrute aan te melden bij zijn korps.

(1) Voorzichtigheidshalve is het, vooral in den beginne, niet geraten om de loting over geheel Java op een zelfden datum te doen aanvangen.

(2) Een baadje is een soort mouwvest.

Ten einde geen te groote lichtingen te hebben, waardoor er te veel kader voor de oefeningen noodig zoude zijn, zullen zij niet in eens maar bij gedeelten, telkens $\frac{1}{3}$ gedeelte, opkomen, derhalve 3 malen in het jaar. Daartoe zal in elke residentie het gebied der lichting in drie groepen worden verdeeld, en elk jaar bepaald worden, op welken datum de lichtingen van elke groep zal moeten opkomen. De lotelingen der districten of onderdistricten, die het eene jaar het eerst moeten opkomen, zullen het volgende jaar tot de laatste groep behooren, en zoo om beurten. Om de drie groepen zooveel mogelijk gelijk te maken, zal elk jaar bepaald dienen te worden, of er lotelingen van eene grootere bij eene kleinere groep moeten worden ingedeeld.

In de maanden December, Januari en Februari, vallen op Java de meeste regens. Uit dien hoofde zijn deze maanden voor de recruten oefeningen de minst geschikte. Zij moeten daarom plaats hebben in de 9 overige maanden van het jaar. In verband hiermede zal de eerste lichting opkomen, den 1en Maart, de 2de lichting, den 1en Juni, en de 3de lichting, den 1en September. Elke lichting zal eene sterkte hebben van $\pm$ 2000 man.

Voor de oefeningen der lotelingen acht ik drie maanden voldoende. In dien tijd kan de man in de recrutenschool en de voorbereidingen voor het schieten geoefend worden. De theorieën loopen slechts over de meest noodzakelijke zaken.

In de dagen dat eene lichting opkomt en de andere met groot verlof vertrekt, zullen geene oefeningen mogelijk zijn. Men moet voor de oefeningen daarom niet op volle drie maanden, maar slechts op 12 weken rekenen.

Op Java zullen, om de lichtingen te kunnen huisvesten, kleeden, voeden en oefenen, een zeker aantal militiebataljons worden opgericht. De militiebataljons hebben een ongelijk aantal compagnieën; de compagnieën zijn van ongelijke sterkte. Het aantal compagnieën van elk bataljon en hare sterkte, regelen zich naar de behoefte.

De compagnieën zijn zoodanig over Java verdeeld, dat ter hoofdplaats van elke residentie eene of meer compagnieën, naar behoefte, in garnizoen komen.

De militiebataljons zijn op dezelfde wijze gewapend als de

bataljons van het staande leger. Voor de bewapening zal het noodige aantal gebruineerde goed ingeschoten geweren — met toebehooren en kap — en zaagmesses ter plaatse aanwezig moeten zijn.

Aan het hoofd van elk bataljon komt een hoofdofficier met het noodige personeel.

Aan het hoofd van elke compagnie staat een kapitein. Hem is toegevoegd: 1 luitenant, 1 onder-adjutant (1), 1 sergeant-majoor, 1 fourier en 1 soldaat-schrijver; overigens hebben de compagnieën slechts zooveel kader (sergeanten en korporaals) als voor de oefeningen strikt noodig is.

De compagnieën moeten voor de noodzakelijke corveeën: kok, bijkok, kamerwacht, plaatscorveeën enz., over vrije koelies kunnen beschikken.

Bij deze compagnieën kader in te deelen, dat in alle opzichten bruikbaar is, zal wel niet mogelijk zijn. Het zal noodzakelijk wezen, dat men zich hier met minder geschikt kader (het administratief kader moet hierop eene uitzondering maken) behelpen. Minder geschikt kader is nog te vinden.

Een groot getal kader verlaat jaarlijks, omdat het voor den actieven dienst niet meer geschikt is, de gelederen. Een gedeelte van dit kader is zeker nog geschikt om bij deze compagnieën te worden ingedeeld. Ook bezit het leger een groot getal zeer op passende en vrij goed verstandelijk ontwikkelde Europeesche en Inlandsche fuseliers; velen onder hen kunnen *zeer goed* exercereen en zouden bij eenige practische opleiding goede instructeurs kunnen worden. Zij kunnen echter het examen van korporaal niet leeren. Daar zijn er ongetwijfeld onder, die, zonder examen natuurlijk, tot korporaal en later tot sergeant bij deze compagnieën kunnen worden bevorderd.

In het verder nog ontbrekende kader zal het leger moeten voorzien.

Men zal mij misschien toevoegen: „Het leger zal dan spoedig gebrek aan kader krijgen.” Dit is niet zoo, als men althans voor het leger doet wat mogelijk is.

(1) Zie mijne brochure: *De Indische Infanterie*.

Het Nederlandsche leger wordt door het instructie-bataljon ruimschoots van korporaals voorzien. Waarom wordt deze inrichting niet meer dienstbaar gemaakt tot het vormen van kader voor het Indische leger? Ik ga nog verder. Waarom geen instructie-bataljon, b. v. ter sterkte van 3 à 4 compagnieën, in Nederland georganiseerd, uitsluitend ten behoeve van het Indische leger?

De jongelingen worden op 16 tot 18 jarigen leeftijd bij dit bataljon geplaatst. Zij genieten eene goede soldij, goede voeding en doorloopen een cursus van 2 tot 3 jaren, om, na met goeden uitslag dezen cursus te hebben voleindigd, als sergeant naar Indië te vertrekken. (1)

Deze maatregel zou genomen kunnen worden in verband met eene vermindering van het Europeesch fuseliers-element bij het Indische leger. (2)

De militiebataljons worden op de minst kostbare wijze gelogeerd, namelijk in temporaire kazernes van bamboe opgetrokken en met atap gedekt. De recruten liggen op balé-balés van bamboe vervaardigd.

Jaren achtereen is het 15de bataljon te Padang, zonder schade voor de gezondheid van den troep, op eene dergelijke wijze gelogeerd geworden. Men vond het later beter om prachtige en dure kazernes te bouwen; of de troep hierdoor zoo gebaat is geworden en of dit zooveel voordeelig voor den staat is geweest, laat ik in 't midden.

(1) In mijno brochure *De Indische Infanterie*, zeide ik: „Het gebeurt veelvuldig dat kader van het Nederlandsche leger bij het Indische wordt overgeplaatst. Tegen die overplaatsingen hebben wij geene bedenking, integendeel zijn zij veelal in het belang van het Indische leger. Doch men verliezo niet uit het oog, dat bedoeld kader niet is opgeleid voor den Indischen dienst en dus noodwendig in sommige opzichten moet te kort schieten.

Wij zouden daarom verlangen dat een sergeant, bij voldoende administratieve kennis, wel tot fourier en sergeant-majoor, maar dat overigens geen der bedoelde gegradueerden zou kunnen worden bevorderd zonder nog het boven omschreven kaderexamen te hebben afgelegd. Ten einde hen voor dit examen op te leiden, zouden bij de depôtcompagnieën de noodige maatregelen moeten worden getroffen.”

(2) Zie mijno brochure: *De Indische Infanterie*.

Nadat de lichting drie maanden geoefend is, wordt zij met groot verlof naar hare dessa's teruggezonden en door eene andere lichting vervangen. In de drie regenmaanden, December, Januari en Februari, hebben geene oefeningen plaats — dan heeft het kader rust. (1)

De diensttijd duurt, zooals ik reeds zeide, 5 jaren. Gedurende de 4 laatste jaren behoeft de loteling slechts éénmaal in het jaar, op een vastgestelden datum, op het appel zijner compagnie te verschijnen. Hij geniet daarvoor zooveel dagen soldij (geen voeding) als hij voor reis en verblijf dagen noodig heeft.

Voor deze appels is de Westmoeson bestemd. Elke lichting heeft hare datums voor het appel. De oude lichtingen worden in de passangrahans gehuisvest.

Die mankeeren, worden gestraft. Er moet, ten einde den man gelegenheid te geven zijn verzuim goed te maken, eene speling van enkele dagen toegelaten worden.

Enkele absentiën zijn geoorloofd; ook moeten de volgende bepalingen bestaan:

Er moet contrôle uitgeoefend worden op de sterften, verhuizingen, emigratiën naar andere eilanden enz.

Deze contrôle zal vooral in het begin zeer onvolkomen zijn. De tijd moet haar verbeteren.

Het legerbestuur ontvangt na afloop van elk appel de monsterstaten. Dit bestuur kan daaruit eenigermate beoordeelen, op hoeveel strijdkrachten het uit de lichtingen kan rekenen.

In de eerste jaren, hiervan ben ik overtuigd, zal men ten opzichte van de loting met vele, zeer vele moeilijkheden te worstelen hebben. Langzamerhand zullen echter deze moeilijkheden, naarmate het volk aan den maatregel gewoon en de desbetreffende bepalingen verbeteringen ondergaan, minder worden.

(1) Om eene aanvulling te hebben van p. m. 20 duizend man, zou er jaarlijks, uitgenomen het hogere en lagere kader der Militie-bataljons, slechts 2 duizend man gedurende 9 maanden van het jaar behoeven betaald en gevoed te worden.

Vele officieren, die men anders op pensioen zou stellen, kunnen bij deze bataljons worden ingedeeld.

Wij behoeven niet bevreesd te zijn, dat door de invoering van den dienstplicht er op Java een opstand zal uitbreken. Waarop deze onderstelling berust, heb ik uiteengezet. Daarom is het nog niet onmogelijk, dat de invoering van den dienstplicht ontevredenheid en zelfs hier en daar opstootjes zal doen ontstaan. Eene krachtige regeering echter mag zich niet door vrees voor ontevredenheid en hare gevolgen, laten terughouden om te doen wat zij haar plicht acht. Niettemin verdient het aanbeveling, om den dienstplicht niet gelijktijdig over geheel Java in te voeren. Men begint met een paar residentien in elke militaire afdeeling, en zoo vervolgens.

Misschien zal de opmerking worden gemaakt, dat op Java een stelsel van dienstplicht, ook omdat het zoo ingewikkeld is, op vele onoverkomelijke bezwaren zal stuiten, en daarom niet in te voeren zal zijn. Wanneer men nagaat hoe hoogst ingewikkeld de organisatie van groote legers is, welke op den algemeenen dienstplicht berust, en dat men niettemin aan alle bezwaren het hoofd heeft geboden, dan hebben dergelijke argumenten al zeer weinig waarde.

De vijf lichtingen worden ingeval van oorlog (voor oorlogen met Indische vorsten mogen zij niet worden gebruikt) tegelijk opgeroepen. Voorloopig worden zij bij hare compagnieën ingedeeld. Daar zullen zij worden gesorteerd. De lichamelijk meest ontwikkelden worden naar de depôts van de veldbataljons gezonden (zie mijne brochure), om na aldaar gekleed en geoefend te zijn, (dit is gedeeltelijk eene herhalingsoefening), bij de veldcompagnieën der bataljons te worden ingedeeld. De anderen, men moet zorgen een voldoende aantal achter te houden, blijven bij hunne compagnieën en worden aldaar, na gekleed te zijn, geoefend.

Bij de verdediging zullen de militiebataljons de hoofdstelling (hoofdstellingen) helpen verdedigen. Hierdoor zal een grooter aantal veldbataljons, dan anders het geval zou zijn, kunnen gebezigd worden voor de verdediging der vooruitgeschoven positiën en den aanval in rug en flanken van den vijand.

De vraag dringt zich bij mij op: „Van waar moet in oor-
1888/89

logstijd, wanneer Java van het Moederland zal afgesneden zijn, al het geld komen om het leger, met zijne groote behoefte, en nog zooveel meer, maanden achtereen te betalen."

Het is mij niet bekend of de Regeering voldoende maatregelen genomen heeft, om ook in oorlogstijd aan de geldbehoefte te voldoen. Wanneer dit niet het geval is, dan wordt het tijd dat ook hier aan gedacht wordt. Want toch, Mijne Heeren! U zult het met mij eens zijn, dat zonder de zenuw van den oorlog — *het geld* — het sterkste, meest geoefende leger niets zal kunnen nitrichten. Dus, al zorgt men in vreedstijd er nog zoo goed voor, om in oorlogstijd één in alle opzichten deugdelijk leger te bezitten, dan zal dit alles toch monnikenwerk zijn, zoo men niet tevens er voor zorgt, dat het leger ook dan naar behooren kan betaald en gevoed worden. Het is ten behoeve van deze aangelegenheid wel de moeite waard om de krijgsgeschiedenis te raadplegen uit den tijd, toen de vorsten nog zelf hunne legers moesten betalen, en de legers dikwijls, omdat zij geen soldij kregen of slechts onvoldoende betaald werden, uit elkander gingen of aan het muiten sloegen.

Het voorstel om een krijgskas te vormen waaruit, wanneer in oorlogstijd de gewone middelen zijn uitgeput, de regeeringsuitgaven kunnen betaald worden, verdient wel overwogen te worden. (1)

„Dus" zal men mij misschien toevoegen, „eenige millioenen „renteloos laten liggen, die onttrekken aan de circulatie, aan „de volkswelvaart in het algemeen, en dat alléén ten behoeve

(1) De staat, die oorlog wil voeren en daarvoor geld noodig heeft, wendt zich — zooals bekend is — tot bankinstellingen in eigen — of andere landen gevestigd. Wanneer de bank, die aan een oorlogvoerende partij eene leening verschaft, geen staatsinstelling is, kan de staat waarin zij gevestigd is, voor eene dergelijke leening niet aansprakelijk gesteld worden. De neutraliteit van dien staat wordt er niet door geschnaad.

Java's financiën worden echter in Nederland beheerd; hoe zal Java nu in tijd van oorlog aan voldoende geld komen, wanneer daarvoor niet reeds in tijd van vrede gezorgd wordt; want Java toch heeft geen wereldcrediet, en kan zich daarom niet buiten Nederland om, door leening, geld verschaffen.

„van een oorlog met een buitenlandschen vijand, die misschien „nooit zal uitbreken. Dit is voorwaar te veel gevergd!”

Ja, ten nadeele van de volkswelvaart, ten nadeele van misschien nog veel meer, zal er jaarlijks eene groote som op het budget moeten worden gebracht, om voor de krijgskas te worden afgezonderd.

Vergeet nooit, dat de voornaamste regeeringszorg, de zorg is, om het land tegen vreemd geweld te verdedigen. Voor deze zorg staan alle andere zorgen in de schaduw, voor deze zorg, zijn alle andere zorgen klein. Want gesteld eens, dat voor de volkswelvaart en den rijkdom van Java gedaan ware wat maar mogelijk is, en het eiland mitsdien rijk is en bloeit, wat zal dan — elke philanthropische gedachte ter zijde latende, — onze belooning daarvoor zijn, wanneer Java geen vijandelijken aanval kan afweren? Dat bij een oorlog Java in vreemde handen zal overgaan! Dat wij dan voor vreemden hebben gewerkt!

De kapitein van den Generalen Staf Kraijenhoff van de Leur, teekent in zijn brochure: „*De vesting Holland in staat van beleg*” o. m. het volgende aan:

„Volgens de begrooting van hoofdstuk VIII voor 1888 kon „men op 1 Januari 1887 beschikken over ruim 2 millioenen „K.G. buskruit en over meer dan 32 millioenen patronen, „terwijl het Departement van Marine beschikt over 640.000 „K.G. buskruit en 862.000 geweerpatronen. Dat zijn respectabele getallen; doch bij een langdurenden oorlog moet men „op een enorm munitieverbruik rekenen.”

Hoe het met deze aangelegenheid op Java gesteld is, kan ik niet zeggen. Ik wensch alleen de aandacht er op te vestigen, dat men zal moeten zorgen veel, zeer veel munitie, vooral patronen, in reserve te hebben, want dat ook bij eene énergique verdediging van Java, het munitieverbruik enorm zal zijn.

Ook zal men moeten zorgen voor een groot aantal reservegeweren en kanonnen, die voor dadelijk gebruik geschikt zijn. Men zal ook reservekanonnen — berggeschut — moeten bezitten, omdat, zooals ik in mijne brochure zeide, sommige stellingen, misschien de meeste, à outrance verdedigd moeten worden. De kanonniers zullen dus de stukken tot het laatst

toe moeten bedienen, er zullen daarom dikwijls stukken verloren gaan. Men moet dus zooveel mogelijk op *dadelijke* aanvulling bedacht zijn.

Wij bezitten op Java eene pyrotechnische werkplaats te Soerabaja, met de daaraan verbonden patroonfabriek en twee buskruitmolens: één te Semarang en één te Ngawic. De vijand kan dus onmiddellijk de hand leggen op één onzer kruitmolens, op onze pyrotechnische werkplaats en onze patroonfabriek. Het wordt tijd dat men er aan gaat denken, deze inrichtingen naar het binnenland te verplaatsen. Ook de geweermakersschool en de constructiewinkel zijn te veel vooruitgeschoven. Evenzoo moeten wij onze hoofdarsenalen in het binnenland hebben.

Ik zeide in mijne brochure: „In geval van een oorlog met „een buitenlandschen vijand, zal het geheele eiland in staat „van beleg moeten worden verklaard. Het is derhalve noodig „dat men er aan gaat denken, wat men hierdoor moet verstaan.”

In de bepalingen van den staat van beleg mag ook wel voorkomen, dat, na de proclamatie er van de Gouverneur-Generaal het recht heeft, om, ook zonder den Raad van Indië te hebben gehoord, verdachte personen binnen de 24 uren te verbannen. Het verraad en het spionneeren zullen bij eene verdediging van Java, in het belang van den vijand, eene zeer groote rol kunnen spelen. Hoevele Europeesche vreemdelingen, Engelschen, Duitschers, Franschen, Belgen enz. zijn er niet over Java verspreid? De rijksten en invloedrijksten onder hen behooren tot den handel en bewonen de hoofdplaatsen van Java, die alle voor het plegen van verraad en het spionneeren zoo gunstig mogelijk, aan de kust, gelegen zijn. Niets is voor hen gemakkelijker dan om zich in verbinding met den vijand te stellen, en hem de belangrijkste inlichtingen te geven. Ook zal het hen niet moeielijk vallen om zich, à force van geld, in contact te stellen met de vreemdelingen in het leger. Daarom kan ik er niet genoeg voor waarschuwen niet te veel vreemdelingen aan te werven, en het langzamerhand daarheen te leiden, dat de werving van vreemdelingen geheel gestaakt worde? Doet men dit niet, dan loopt men gevaar dat het spionneeren en het

verraad, de kracht van de verdediging geheel zullen verlammen.

Het gevaar van spionneeren en verraad kunnen wij niet *ernstig genoeg* inzien. Raadpleegt men daaromtrent de krijgsgeschiedenis, dan moet men zich er over verbazen hoe groot het gebruik is, dat partijen daarvan gemaakt hebben. — Voor goede spionnen is *geen geld gespaard geworden!* Ook moet men zich er over verwonderen wie al niet zich tot spionneeren leenen, soms *zeer notabele* personen.

Dat men reeds in tijd van vrede spionneert, behoef ik zeker niet te zeggen. En dat dit geschiedt onder de opperste leiding van den Generalen Staf van het land dat spionneert, is ook bekend.

Misschien zijn er thans een groot aantal Europeesche militairen (vreemdelingen) in het Indische leger, die periodiek aan het land van waar zij komen, de meest gewaardeerde berichten aangaande den toestand van ons leger en onze strijdmiddelen geven.

IV. De verdediging moet uitsluitend door het leger en voornamelijk in het binnenland gevoerd worden.

Java moet uitsluitend te land worden verdedigd. (Zie mijne brochure.)

De vijand zal hoogstwaarschijnlijk slechts op één punt landen en in eene lange colonne, over één weg, voorwaarts rukken. Deze colonne moet men zooveel mogelijk trachten op te houden en verliezen toe te brengen. Zij moet in rug en flanken onop houdelijk gealarmeerd en aangevallen worden, en in front, in goed versterkte stellingen, langer of korter worden tegengehouden. Men trekt van stelling tot stelling terug, tot dat den vijand eindelijk in eene of meer hoofdstellingen, een of meer beslissende gevechten worden aangeboden. Hier zal het pleit beslist moeten worden.

Maar gesteld eens dat de vijand zeer overmachtig is, daarom zijne macht in twee ongelijke deelen splitst: met het eene deel te Batavia of Soerabaja en het andere deel te Semarang landt, dan staan ons twee wegen open: òf om in de verdediging te volharden, òf om het initiatief te nemen en tot den aanval over te gaan.

Blijven wij in de verdediging volharden, dan zullen wij ons

legertje in de 2de militaire afdeeling, in de residentie Kedoe, moeten concentreren. Het deel van het vijandelijk leger, dat te Semarang landde, heeft dan het voordeel van de korte operatielijn, daarentegen kan het deel, dat dit te Batavia of Soerabaja deed, eerst na een *zeer langen weg* te hebben afgelegd, *zijn object*, ons leger, bereiken.

Beide legerafdeelingen moeten worden opgehouden. Daartoe zullen de wegen waarover zij moeten marcheeren, zooveel mogelijk onbruikbaar worden gemaakt; misschien is het mogelijk inundatiën te stellen. Daartoe zullen zij in rug en flanken onophoudelijk worden gealarmeerd en aangevallen, en in front langer of korter worden tegengehouden.

Het is natuurlijk dat de legerafdeeling, die het voordeel van de korte operatielijn heeft, en hoogstwaarschijnlijk wel de sterkste zijn zal, *dubbel* onderhanden moet worden genomen.

Op deze legerafdeeling, voornamelijk, moeten wij onze lichte troepen, (waarbij bergbatterijen zijn ingedeeld) misschien nog versterkt met eenige veldbataljons, werpen. Deze legerafdeeling, vooral, moeten wij zooveel mogelijk nadeel toebrengen. Haar vooral moeten wij onschadelijk maken, zoo mogelijk moeten wij trachten haar te *écraseeren*. Ons mag *geen opoffering* te groot zijn om dit doel te bereiken. De vooruitgeschoven stellingen moeten zoo *hardnekkig mogelijk*, zoo noodig met *totale* opoffering van den verdedigenden troep, worden vastgehouden. De in rug en flanken ageerende detachementen moeten zich met de *grootste energie* aan deze vijandelijke legerafdeeling *vastklampen*; *de voeling met haar mag niet verloren gaan*. Dag noch nacht mag zij rust hebben, vooral des *nachts niet*; hier moeten wij *vooral in nachtgevechten* onze voornaamste kracht zoeken. (1)

(1) In de laatste oorlogen zijn *nachtgevechten* nog al veelvuldig voorgekomen. Door het moorddadig vuur der tegenwoordige oorlogswapenen, zullen deze gevechten in de toekomst nog meer op den voorgrond treden.

In onderscheidene Europeesche legers, voornamelijk in het Duitscho en Russische leger, wordt de waarde welke nachtelijke aanvallen en aanvallen bij zeer mistig weder (verrassingen) hebben, ingezien. — *Een eisch is, dat de troepen in tijd van vrede veelvuldig in nachtmarschen en nachtgevechten worden geoefend.*

Ook de legerafdeeling, die den langen weg heeft af te leggen, moet zooveel mogelijk worden bemoeielijkt. Dit moet — omdat het niet anders kan — met een minder aantal troepen geschieden. Het ophouden van den vijand zal daarom niet zoo krachtig kunnen zijn. Hiervoor worden wij, door den veel langeren weg, dien de vijand heeft af te leggen, vergoed.

Blijven wij niet in de verdediging, maar gaan wij tot den aanval over — wat alleen gebillijkt kan worden, indien de vijand, al is hij niet sterker of niet veel sterker dan wij, zich toch in twee deelen splitst — dan dient de Opperbevelhebber van het leger, ten einde het voordeel der strategische binnenlijnen te benutten, met veel spoed te handelen. Want dit voordeel vermindert, wanneer de vijandelijke afdeelingen elkander naderen, en kan bij hare hereeniging in een nadeel voor den verdediger overgaan.

Onderstelt dat ons leger voor een dergelijken aanval op Midden-Java geconcentreerd is. De Opperbevelhebber zal zich nu het eerst op de vijandelijke legerafdeeling werpen, die het dichtst bij is, dus op die welke te Semarang landde. Zooveel mogelijk zal hij dit met zijne volle sterkte doen. Doet hij dit, dan is de kans op overwinning niet gering. Een klein detachement zondert hij voor eene flankstelling af. Deze flankstelling wordt ten opzichte van de andere vijandelijke afdeeling (dus ten opzichte van die, welke te Batavia of Soerabaja landde) ingenomen. Deze afdeeling zal door de flankstelling min of meer en éche worden gehouden; ten minste het onbezorgd vooruitgaan zal haar belet worden. Want gaat zij onbezorgd vooruit, dan werpt het zich in haren flank opgesteld detachement op haren terugtochtsweg, snijdt haar van hare basis af, of dwingt haar met verkeerd front te vechten. Het beste wat zij zal kunnen doen, zal wel zijn een detachement stellen tegenover den in den flank opgestelden troep, ten einde hem zooveel mogelijk vast te houden, of aan te grijpen en te verslaan, en met het grootste gedeelte onverstoord voorwaarts te blijven gaan.

Handelt de vijand op deze wijze, dan zal de flankstelling toch het voordeel hebben aangebracht, dat hij (de vijand) zich heeft verzwakt; hoogstwaarschijnlijk meer dan wij door onze

flankstelling. Daarenboven, het door ons in den vijandelijken flank opgesteld detachement, kan nog gelegenheid hebben om voor den vijandelijken stoot uit te wijken, en zich toch nog op zijnen terugtochtsweg te werpen.

Landt de vijand te Semarang en te Batavia, dan zou de flankstelling kunnen ingenomen worden in het N.O. deel van de Preanger of in het Zuiden van Krawang; zoo hij te Semarang en Soerabaja landt, dan in Madioen of Kediri.

In het onderstelde geval, *dat wel eene uitzondering zal zijn*, zal de hoofdmacht van het leger geen „positie”, maar een „bewegingsoorlog” moeten voeren; wij zouden dan veld-artillerie noodig hebben. Echter geen veldartillerie, zooals de tegenwoordige Indische veldartillerie, die slechts in stap kan gaan, maar eene veldartillerie die zich langdurig in draf en ook in galop kan bewegen. De affuiten en voorwagens der Indische veldartillerie zouden dan noodzakelijk zoodanig moeten worden ingericht, dat de bedieningsmanschappen daarop plaats kunnen nemen. (1)

Het nut van artillerie, die zich snel bewegen kan, is vooral in een bewegingsoorlog onbetwist. Want de Artillerie moet het gevecht inleiden, daarom moet zij over een verren afstand, spoedig vooruit kunnen worden gebracht; (2) daar zij de Infanterie nimmer in den steek mag laten, zoo is zij verplicht eveneens vooruit te gaan, dit moet dikwijls met spoed geschieden; met spoed moet zij in de door de Infanterie veroverde stelling rukken; met spoed moet zij soms vooruitgaan, ten einde den terugtrekkenden vijand beter en langer met haar vuur te kunnen vervolgen; met spoed zal zij zich soms van het eene punt van het front van het slagveld naar het andere moeten verplaatsen, ten einde een flankaanval naar behooren te kunnen inleiden en verder te ondersteunen. Bij den terugtocht moet zij met spoed in eene of meer opnamestellingen kunnen teruggaan. De caissons zullen met spoed de verbruikte munitien uit den achter-

(1) Een gedeelte van de bedieningsmanschappen zou in oorlogstijd plaats kunnen nemen op de gekoppelde voorwagens van den gevechtstrein.

2) Ik spreek hier van den aanval.

waarts geplaatsten bagagetrein (1) moeten kunnen aanvullen enz. enz. Nogmaals, het nut van eene artillerie, die zich snel bewegen kan, is vooral in een bewegingsoorlog onbetwist.

Het is echter de vraag, of eene artillerie, die zich snel bewegen kan, op Java wel tot haar recht zal kunnen komen? Zoo, indien zij uit de marschcolonne breekt, en dwars over het veld moet gaan, ten einde zijdelings van den weg in stelling te komen, of zij dit wel altijd in snellen gang, in draf, zal kunnen doen? Of zij, wanneer zij zich over ongebaand terrein moet bewegen, in draf van stelling zal kunnen veranderen? enz. enz. Ik geloof dat het terrein haar *in de meeste* gevallen zal noodzaken om in stap te gaan. Zelfs is de vraag geoorloofd, of over ongebaand terrein, de zes kleine Indische paardjes, affuit met vuurmond, gevulden voorwagen en bedieningsmanschappen, in draf zullen kunnen trekken, en zoo zij dit al kunnen, of zij het dan lang zullen kunnen volhouden en herhaaldelijk zullen kunnen doen? Ik geloof, dat al zouden affuiten en voorwagens het toelaten dat daarop bedieningsmanschappen plaats nemen, de Indische veldartillerie, wil zij hare paarden niet spoedig vernielen, zich toch *bijna altijd* in stap zal moeten bewegen.

De hoofdmacht van het Indische leger zal toch zeker wel ééne divisie sterk zijn.

Elke divisie beschikt in het Duitsche legerkorps over 4 batterijen, van 6 stukken, daarenboven heeft het legerkorps nog 9 batterijen van gelijke sterkte. (2) Wanneer de divisien in het korpsverband vechten, dan worden deze 4 batterijen voor haar voldoende geacht, (3) echter niet, wanneer zij gedetacheerd worden, derhalve zelfstandig optreden.

De Nederlandsche divisie van 12 bataljons, 1 regiment huzaren en 1 compagnie genietroepen, beschikt over 1 regiment veldartillerie van 6 batterijen, ad 6 stukken.

(1) 2de échelon.

(2) Onder deze batterijen behoort de rijdende afdeeling van 3 batterijen.

(3) Sommige schrijvers achten ook in dit geval 4 batterijen niet voldoende.

Het Indische leger daarentegen beschikt slechts over 4 veldbatterijen, elk van 6 stukken. Hiermede zal zich de minstens eene divisie sterke hoofdmacht moeten behelpen. Nu is het waar, dat zij nog bergartillerie heeft. Wil men echter eenheid in het commando der Artillerie eener legerafdeeling hebben, wat toch in het gevecht voor het formeeren der artilleriegroepen zoo noodzakelijk is, dan zullen veld- en bergartillerie moeielijk samen kunnen gaan, en zal men óf alleen berg- óf alleen veldartillerie moeten hebben. De veldartillerie van het Indische leger vermeerderen, hieraan zal wel niet — ook om de vele paarden welke daarvoor noodig zouden wezen — kunnen gedacht worden, — het beste zal dus zijn haar geheel af te schaffen en door bergartillerie te vervangen.

Ook omdat de vijand eene sterke artillerie zal medevoeren, zal het leger op Java veel artillerie moeten bezitten. Lettende op de sterke verhouding tusschen Artillerie en overige wapens bij de verschillende legers, is de onderstelling geoorloofd, dat, zoo het vijandelijk leger $\pm$ 25.000 man sterk is, het zeker wel 72 stukken geschut zal medevoeren. (1) Tegen deze geschutmassa moeten wij *volkomen* opgewassen zijn.

Zoo wij slechts bergartillerie hebben, dan zal hoogstwaarschijnlijk ook de vijand slechts bergartillerie medevoeren, want veldartillerie *vergroot* zijn trein zoo aanmerkelijk.

De vijand zou te Batavia, Semarang of Soerabaja landende, eenige naar het Zuiden (Westen) voerende wegen, al loopen zij ook niet door, (zie mijne brochure) kunnen benutten voor den eersten opmarsch van zijn leger. Ook zou hij op onderscheidene punten van de Noordkust (Oostkust) gelegen, in de nabijheid van het hoofddebarquementspunt, materieel als anderszins kunnen ontschepen, en verschillende naar het Zuiden (Westen) voerende wegen, van een zeker punt tot een zeker punt, als étapelijnen kunnen benutten. — Dit alles moeten wij hem beletten. — In tijds moeten duizenden koelies zijn inge-

(1) Met uitzondering van het mobiele belegeringspark. Wij moeten er op rekenen dat de vijand een zoodanig park zal medevoeren.

huurd. Deze koelies zijn ter beschikking van de genie, worden gesteld onder genieofficieren en geniewerklieden, en in groote groepen verdeeld, die op bepaalde punten gestationneerd zijn. Is het landingspunt van den vijand bekend, dan worden de groepen samengetrokken, en vangt men *onmiddellijk* aan met het onbruikbaar maken der van te voren aangewezen wegen, en het zoo mogelijk inundeeren van bepaalde terreindeelen. Het zal dan zeker te gelijkertijd noodig zijn, om, ten behoeve van onze lichte troepen, colonnewegen (marsch-colonnewegen) en voetpaden aan te leggen. De colonnewegen behoeven niet veel breeder te zijn dan een voetpad, en moeten om werk te besparen en gemakkelijker te kunnen verdedigd worden, zooveel mogelijk door de kampons heen aangelegd worden; ditzelfde geldt ook voor de voetpaden. De marsch-colonnewegen behoeven derhalve niet zoo breed te zijn als de pionierskunst voorschrijft. (1)

Hoe men Java ook wil verdedigen — of men mijn raad volgt, of een anderen weg inslaat — men moet zorgen het goed te kunnen verdedigen — *dit is plicht!* Een plicht die wij voornamelijk verschuldigd zijn aan de nagedachtenis van onze voorzaten, verschuldigd zijn aan onze tijdgenooten, aan het toekomstig geslacht — verschuldigd zijn aan onze Geschiedenis!

De regeering is *verplicht* om, naar vermogen, er voor te zorgen, dat niet wederom eene bladzijde als de hieronder volgende onze zoo schoone geschiedenis ontsiert.

„Toen het uitzicht om den aanval der Engelschen af te slaan (de verovering van Java door de Engelschen in 1811) „scheen „te moeten worden opgegeven, gelastte die landvoogd, dat Baud „met bagagiën en archieven naar Buitenzorg zou vertrekken. „Door den snellen loop der gebeurtenissen als overrompeld, „was het niet mogelijk aan dat bevel eenige andere uitvoering „te geven, dan dat hij voor zijn persoon den weg naar Buiten- „zorg insloeg. Deze weg was reeds bedekt met vluchtenden „van allerlei soort; met de steeds zoo talrijke volgelingen van „een Aziatisch leger; met drommen van bedienden, vrouwen

(1) Snijders. Handboek der Pionierskunst.

„en kinderen; met inlandsche soldaten, die, om niet als zoodanig „herkend en neergesabeld te worden, monteeringen en wapenen „hadden weggeworpen; met koelies die als bagagedragers voor „eene eventueele retraite waren bijeengebracht. Deze bonte „menigte, alleen bedacht op lijfsbehoud, verdrong zich bij den „Zuidelijken uitgang van het kampement, om het vuur van „eene bij Kampong Melajoe geplaatste Engelsche batterij te „spoediger te ontwijken. Hollende buffelkarren en bagagewagens, „van hunne drijvers beroofd, waren voor de vliegende massa „nog gevaarlijker dan de Engelsche kogels. Een snelle voort- „gang was te midden van die menigte en op dien weg, bestrooid „met gebroken wagens en andere beletselen, onmogelijk. Baud „reed alzoo langzaam voort met den heer Nahuijs van Burgst, „dien hij na eenigen tijd aan zijne zijde ontwaarde. Weldra „kwam hun een troep in vollen galop achterna rijden. Het waren „de Gouverneur-Generaal Janssens, de Brigadier de Kock en „eenige officieren, vervolgd door Engelsche dragonders, die, „op groote Persiaansche paarden gezeten, hoog boven allen „zichtbaar waren. Al wat te paard zat trachtte nu den vluch- „tenden Gouverneur-Generaal bij te houden” enz. (1) Zoo „verliet de Gouverneur-Generaal, *Opperbevelhebber*, zijn leger! Dit is een waarschuwend voorbeeld!

God beware het Indische leger voor eene herhaling van zoo'n feit! Hij geve der regeering de wijsheid, den moed en de kracht om daarvoor te waken, en schenke, om de belangen van Koning en Vaderland naar eisch te vervullen, den Volksvertegenwoordigers de noodige eensgezindheid!

Maar wanneer het Indische leger, na jaren en jaren lange verwaarloozing, bij eenen vijandelijken inval geen weerstand kan bieden, ook dan zeer spoedig bezwijkt, zal dan de Gouverneur-Generaal, evenals de Gouverneur-Generaal Janssens, dit in 1811 deed, spreken van: *La misérable armée*? (2) — Ik hoop

(1) Uit de levensgeschiedenis van Jean Chrétien Baud, geschetst door Mr. P. Mijer.

(2) De Opkomst van het Nederlandsch Gezag in Oost-Indië, verzameling van onuitgegeven stukken uit het oud koloniaal archief, bewerkt door M. L. van Deventer; voortzetting van het werk van

dat de Gouverneur-Generaal, dat het Nederlandsche Volk dan rechtvaardig zullen zijn!

En hiermede ben ik gekomen aan het einde van mijne voordracht. Ik hoop met hetgeen ik daaromtrent in mijne brochure gezegd heb, mijne vier hoofdstellingen voldoende te hebben toegelicht. Nu is het woord aan U, Mijne Heeren!

In mijne brochure zeide ik: „De verdediging van onze koloniën moet echter niet alleen onder de aandacht der regeering „gebracht worden, maar deze moet ook in die zoo gewichtige en „hoogstmoeielijke aangelegenheid worden voorgelicht.”

Van waar kan in deze eene voorlichting beter uitgaan, eene voorlichting waarop de regeering vertrouwen kan stellen, dan van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, eene vereeniging die eene rij krijgskundigen in haar midden telt, waarop elk land trotsch zoude zijn! Aan een oordeel dan ook zoo bevoegd als van deze vereeniging onderwerp ik dan ook gaarne mijnen arbeid.

De Heer VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT. In een vlugschrift heb ik onlangs mijne meening uitgesproken omtrent de „maritieme middelen en de kustforten” welke door mij, tot verdediging

wijlen Jhr. Mr. J. K. J. de Jonge. Brief van den Gouverneur-Generaal Janssens aan den Minister van Koloniën, dato 5 October 1811. In dezen brief doot de Gouverneur-Generaal mededeeling „de la perte „de l'Ile de Java ainsi que de ses dépendances.” De Gouverneur-Generaal schrijft: „Après la perte de la position de Meester-Cornelis „et de la dispersion totale de la misérable armée, que j'y avais, „je tachai de parvenir à Samarang, afin d'y réunir de nouvelles „forces. Le général Jumel avait ordre de m'y rejoindre avec les „débris qu'il pourrait réunir. J'y arrivai le 1 Septembre. Je sommai „le Sousouhounang et le Sultan de fournir des secours. Je vis venir „un faible bataillon de recrues presque sans armes, qui était au fort „Louis, et j'ordonnai aux Princes de Madure et de Sumanap de me „joindre.

„J'ose croire, Monsieur, que si l'armée avait eu un Général très „expérimenté, ou si le général Jumel n'y avait pas été, la résistance „aurait pu être un peu plus longue, mais sauver la colonie, je le „déclare devant le Dieu tout puissant, cela était impossible pour „qui se fût.”

van Java en Sumatra tegen een buitenlandschen vijand, worden noodig geacht. Aangezien ik daarin de taak der Marine en de plaats der forten heb aangeduid, zal ik dienaangaande wel niet in herhaling behoeven te treden.

Volgens sommigen ging ik daarbij te ver omdat zulks zeer kostbaar zoude zijn; alzoo de geldkwestie!

Of dit nu een argument is, dat door de Nederlandsche natie op den duur op den voorgrond mag worden gesteld om daarvan de verdediging van het grondgebied van den staat te doen afhangen? ik geloof dat zij zodoende een gewaagd, gevaarlijk spel speelt.

Hoewel ik mijn oordeel betreffende hetgeen, in 's lands belang voor de vloot en voor het leger in N.I. zoude moeten worden verricht gaarne voor „beter” geef, zoo blijf ik niettemin van gevoelen dat, behalve een sterk leger, eene krachtige vloot bestaande uit: gepantserde schepen van groot charter, uitstekend torpedomaterieel en „deugdelijke” verdedigingswerken op de hoofdplaatsen en cardinale punten op Java en Sumatra noodig zijn, om dat grondgebied, met kans van welslagen, tegen een buitenlandschen vijand te kunnen verdedigen.

Het gevoelen van den geachten spreker, den heer Coblijn, wordt alzoo in vele opzichten niet door mij gedeeld; ook niet wat betreft het voeren van den oorlog voornamelijk in het binnenland. Mijne bedenkingen tegen diens hoofdstellingen 1, 2 en 4 vinden hun grond in het volgende:

1°. In de vooronderstelling dat een buitenl. vijand wel op de hoogte zal wezen van het stelsel, waarop wij onze verdediging hebben gebaseerd, wil ik eens nagaan hoe hij zoude kunnen handelen indien er *geene krachtige marine, geene forten* op de hoofdplaatsen en hoofdpunten van Java en Sumatra aanwezig zijn. Het zoude, dunkt mij, hem alsdan zeer gemakkelijk vallen om op een dier hoofdplaatsen of hoofdpunten te landen en zich er van meester te maken, waartoe hij, desnoods, te voren met een bombardement zoude kunnen dreigen.

Het is toch wel aan te nemen dat de vijandelijke vloot zal bestaan behalve uit transportschepen, uit krachtige vechtschepen welke eerstgenoemde convoieeren. Wordt nu de landing, door

het gemis aan eene krachtige marine en kustforten, onzerzijds *niet* belet, dan zullen de vijandelijke troepen in massa debarkeeren, hun bivouac aan den wal opslaan en zich zooveel mogelijk in hunne positie versterken.

Een aantal schepen des vijands blijft kalm, zoo noodig met kleine of gebankte vuren liggen (tot besparing van den steenkolenvoorraad) en onderwijl maken de gedebarkeerde troepen door geschenken in geld enz. propaganda bij de bevolking (inl.) welke laatste te eerder zal gelukken wanneer de vijand tot eene natie behoort voor welke die bevolking eenige sympathie gevoelt, en dat hem allicht reeds spoedig een sterken aanhang zoude doen verkrijgen.

Intusschen blijft de vijand de hoofdplaats of het hoofdpunt bezetten en tracht zich verder langs de kust uit te breiden, waarin hij niet verhinderd wordt, te minder omdat hij door zijn verdragend geschut eventueele pogingen onzer troepen om hem te verdrijven zoude kunnen verijdelen; hij verkrijgt meer en meer aanhang, en ook toevoer van buiten. Van te voren bekend geweest zijnde met ons stelsel van verdediging, zal hij bijtijds gezorgd hebben dat hem nog versterking wordt nagezonden en dat hij geen gebrek krijgt aan steenkolen en levensmiddelen, wanneer deze artikelen al niet ter plaatse in voldoende hoeveelheid kunnen worden verkregen.

En, wat de bevolking (inl.) aangaat, *wie* kan ons de zekerheid geven dat zij onze zijde zal houden wanneer zij eene groote krijgsmacht van eene machtige mogendheid aanschouwt, van eene mogendheid welke bijv. een groot prestige bezit, en wanneer zij tevens door geschenken in geld en fraaie beloften werd gepaaid? Is men er zoo zeker van dat zij, ons onmachtig ziende, ten *onzen* gerieve, aan die verleiding weerstand zoude bieden?

Deze opmerkingen gelden voor alle hoofdplaatsen en hoofdpunten op Java's en Sumatra's kusten.

Wat Banjowangi betreft, men moet niet vergeten dat wanneer deze plaats in 's vijands handen viel, deze geheel meester is van Straat Bali en van de telegraafverbinding met Australië, wat voor enkele natiën van groot belang zoude zijn. Van Banjowangi uit zoude hij, via Djembrana, zijn prestige ingang

kunnen doen vinden op Bali; voorts aan den wal zijnde te Banjoewangi, zoude hij zich daár, gedekt door zijn schepen, geducht kunnen versterken zoodat een verdrijving van daár moeielijk, zoo niet onmogelijk zoude blijken.

2°. Bezitten wij nu op de hoofdplaatsen en hoofdpunten *forten zonder eene krachtige vloot* dan zal de vijand voor zijne operatiën allicht eene landingsplaats op de kust zoeken, waar *geene* verdedigingswerken aanwezig zijn om hem nadeel toe te brengen en zal hij verder op dezelfde wijze kunnen handelen als hiervoren is opgemerkt; met zijn verdragend geschut zal hij een breede kuststrook kunnen bestrijken en voorts maar bedaard afwachten; de gelande troepen zullen dan ook vermoedelijk wel beginnen met zich in hunne positie te versterken en wel geen tocht naar het binnenland ondernemen, vóór en al eer zij tot eene *sterke* legermacht zouden zijn aangegroeid.

3°. *Zonder fort* op de hoofdplaatsen en hoofdpunten *doch wel met eenige marine* dan zal deze wel bijzonder krachtig moeten zijn, voorzeker nog veel krachtiger dan de door mij in mijn vlugschrift voorgestelde om 1e die hoofdplaatsen en hoofdpunten te kunnen bewaken en ten 2°. landingen op de kust te beletten en zich met „macht” op den vijand te kunnen storten.

4°. Alleen *eene krachtige vloot*, benevens een *sterk leger* nabij de kust opgesteld en *deugdelijke verdedigingswerken op de hoofdplaatsen en cardinale punten* zullen, zooveel mogelijk samenwerkende, den toeleg van een krachtig optredenden buitenl. vijand kunnen doen mislukken en moeten hem het landen op Java en Sumatra, evenals op den vaderlandschen bodem, trachten te beletten.

Zijn die *drie* factoren aanwezig dan zal een buitenl. vijand bovendien niet licht tot zulk eene onderneming overgaan.

5°. Doch zelfs al ware onze gansche oorlogsvloot vernield en de fort en ter kust tot puin geschoten, dan nog zoude ik de theorie van den heer Coblijn niet gaarne in praktijk willen zien gebracht; de vijand toch zoude, voorloopig op de kust verblijf houdende en zich daar versterkende, zich van lieverlede van *alle* kustplaatsen meester maken en een steeds nauweren gordel om het binnenland trekken, wat hem bij het maken van

veel propaganda wel zoude worden vergemakkelijkt; hij zoude onze troepen in het binnenland niet opzoeken doch ze rustig daar laten blijven, in afwachting der tijden en omstandigheden.

Neen het N.I. leger zoude, zelfs bij zulk een rampspoed, geen afwachtende houding in het binnenland mogen aannemen, doch met „kracht en macht” moeten trachten den vijand van de kust en naar buiten te verdrijven.

6°. Voor welke mogendheden zouden wij dan op onze hoede moeten zijn of liever welke buitenl. vijand zou ons kunnen bedreigen? Hieromtrent wil ik in eene algemeene vergadering liever niet uitweiden aangezien ik allen aanstoot voor de buitenwereld wensch te vermijden, doch door andere natiën „begeerd”, dit zullen Java en Sumatra wel steeds blijven, en daarom moet het onzerzijds aan elke mogendheid, zij het een Europeesche dan wel mettertijd eene Aziatische, krachtdadig kunnen worden *belet* daár door de landing eener troepenmacht „vasten” voet aan den wal te verkrijgen.

De heer MAC LEOD: Hoewel ik het woord heb gevraagd naar aanleiding van de belangrijke lezing, die wij daar straks van den kolonel Coblijn gehoord hebben, en men dus van mij zou mogen verwachten dat ik bepaaldelijk over dat gehoorde sprak, moet ik beginnen met op te merken dat ik eenigszins een ander standpunt inneem, aangezien ik reeds in het *Dagblad* iets geschreven heb tegen de brochure van den heer Coblijn over hetzelfde onderwerp, en ZHEG. op mijn schrijven eene repliek in het licht gaf. Hetgeen ik thans wensch te zeggen, zal dus meer een antwoord zijn op die repliek, dan eene directe bespreking van hetgeen heden avond door den geachten spreker is gezegd, en dat trouwens wel eenige andere gezichtspunten bevat dan in de brochure waren aangegeven. Ik hoop, evenals vroeger, mij zoo min mogelijk te begeven in eene beoordeeling van spreker's strategische plannen of van de wijze, waarop hij zich denkt de organisatie van het leger.

Alvorens nu in eenige beantwoording te treden, wensch ik een woord vooraf te zeggen aan kolonel Coblijn. Hij heeft de beleefdheid gehad mij een exemplaar te zenden van zijne zoo

even genoemde repliek. Ik ontving dit eerst gisteren avond en had dus nog weinig tijd om het antwoord te bestudeeren. Het doet mij echter genoeg het boekje te hebben ontvangen en ik zeg daarvoor den schrijver gaarne dank.

Eene opmerking echter. De heer Coblijn zegt, dat mijne recensie niet altijd welwillend is geweest. Dit oordeel spijt mij zeer, want ik wil gaarne verzekeren, dat het mij inderdaad niet aan welwillendheid heeft ontbroken en ik hoop dat de betuiging hiervan wel zal worden aangenomen.

De heer Coblijn noemt het o. a. minder welwillend en niet vleiend, dat ik een vergelijking heb gemaakt van hetgeen hij geschreven heeft, met een ragout. Het was nu mijne bedoeling volstrekt niet zijn geschrift met een ragout te *vergelijken*. Maar indien zulk eene vergelijking mij geoorloofd was, dan zou ik haar alleen wenschen te maken in den zin van *eene samenvatting van verschillende goede zaken tot iets dat nog beter is*. Ik hoop het hierbij, wat deze persoonlijke quaestie betreft, te mogen laten.

En nu de zaak zelve. Het verschil tusschen den heer Coblijn en mij is, dat de heer Coblijn zegt, dat Java zonder marine kan verdedigd worden, terwijl ik beweet, dat wij daarvoor ook le marine noodig hebben. Het doet mij genoeg uit de repliek van den heer Coblijn gezien te hebben, dat zijne inzichten eenigszins gewijzigd zijn en daarbij beschouwingen te hebben aangetroffen die juist strekken om mijne beweringen te versterken. Ik hoop dit te kunnen aantonen.

Ik acht het vooral eene belangrijke wijziging, dat de heer Coblijn toegeeft, dat de noodzakelijkheid geboren kan worden van een aanval van ons leger op het vijandelijk leger. Dit is in strijd met hetgeen hij in zijne eerste brochure heeft geschreven, nl. dat ons leger zich stil in de binnenlanden moet houden en afwachten of het door den vijand zal worden aangevallen.

In zijne repliek zegt de heer Coblijn op bl. 9: „Blijft het Indische leger bij elkaar en is het goed in het midden van het eiland opgemarcheerd” (wordt hier niet *opgesteld* bedoeld?) „dan zal het nooit, wáár de vijand ook landt, *verschalkt* zijn; — de Opperbevelhebber zal dan steeds in staat zijn hem, den

vijand, met kracht het voortdringen te beletten, en zoo hij, aanvaller, geen lust tot aanvallen heeft, wat altijd een veeg teeken is, hem met *hoop* op *succes* kunnen aanvallen."

Hier wordt dus het denkbeeld om steeds in de binnenlanden te blijven staan, losgelaten.

Ik wensch hierbij even het woord „verschalken" te releveeren. De heer Coblijn heeft dit uit mijn schrijven overgenomen, maar in een anderen zin dan door mij was bedoeld. Ik zeide: „En dat de vijand wel eens heel anders zou kunnen handelen" (dan de schrijver der brochure vooronderstelde) „en hem daardoor verschalken en met vele zijner maatregelen in den steek laten."

Ik had in mijn stuk geschreven: „foppen", maar de redactie van het *Dagblad* heeft het woord minder gepast gevonden en daarvoor in de plaats gesteld „verschalken." Het is duidelijk dat ik dus niet heb willen zeggen dat de vijand ons *leger* verschalken zou, en wat in de repliek gezegd wordt naar aanleiding van dat woord, berust dus op eene onwillekeurig onjuiste opvatting.

Ook op bl. 12 wordt gesproken van eene mogelijke landing, waarbij ons leger moet oprukken en dus niet wachten tot het door den vijand geattaqueerd wordt.

Op bl. 20 wordt, naar aanleiding van mijne vergelijking van de havens bij „poorten" gezegd dat in vroeger tijden de aanvaller, al was hij ook meester van de poorten eener stad, toch dikwijls met bebloeden kop wederom er uit geworpen werd; hierin ligt ook het denkbeeld neergelegd, dat, als de vijand geland is, wij moeten trachten hem terug te slaan. Ik vraag echter of het niet eenvoudiger en beter is den vijand niet de poort te laten binnenkomen, m. a. w. hem reeds dadelijk het landen te beletten.

Op bl. 22 van zijne repliek zegt de heer Coblijn: dat de vijand wel overmachtig zal zijn aan marine, maar dat hij veel minder overmachtig zal *kunnen zijn* wat het gedeelte der landmacht betreft, dat hij ons tegenover kan stellen. Het laatste geef ik toe, maar onder voorwaarde dat wij den vijand beletten zich *vast te nestelen*; doen wij dat niet, dan kan hij veel sterker zijn dan wij.

Eindelijk lees ik op bl. 28: „Wij toonden aan dat de verdediger . . . met *veel kans op succes* aanvaller kan worden.”

Hiermede ben ik het volkomen eens; zoo bedoelde ik het ook maar in dien zin dat hij *dadelijk* aanvalle.

Ook heden avond nog zeide de heer Coblijn, dat, als de vijand geland is, hij door ons steeds in de flank en in den rug bedreigd moet worden. Maar ik vraag: welke legerafdeeling dit moet doen als het geheele leger eene versterkte stelling in het binnenland moet innemen. Daar het landingspunt niet vooraf bekend kan zijn, zal men voor het hier besproken doel op verschillende plaatsen afdeelingen moeten afgeven, en dan zal er ten slotte van de hoofdmacht niet veel overblijven.

Ik meen dus dat het blijkt, en uit hetgeen door den heer Coblijn erkend is, vrij wel volgt, dat er van eene afwachtcnde opstelling in het binnenland niet veel sprake zal kunnen zijn, en dat wij den vijand zullen moeten aanvallen; en ik beweer dat wij veel zwakker zijn wanneer wij den vijand eerst laten landen, dan wanneer wij hem dit beletten. Het is beter met dit laatste te beginnen, en daarbij zal uit den aard der zaak *de marine* eene belangrijke rol moeten vervullen.

Nog een ander argument voor de wenschelijkheid eener behoorlijke marine put ik uit hetgeen de heer Coblijn zegt op bl. 10 zijner repliek, over de mogelijkheid dat de vijand een sterk detachement op de kust van Bantam aan den wal zet, ten einde daar een opstand tegen ons gezag te bewerken.

In zulk een geval kunnen wij met het leger, dat elders de handen vol heeft, niet veel uitvoeren; en het zal dus de taak der marine zijn, het aan den wal brengen van bedoeld detachement te beletten.

Ik geloof dus dat de hoofdstelling van den heer Coblijn, dat voor de verdediging van Java tegen een landenden vijand de marine niet noodig is, in geenendeele opgaat.

Voor een oogenblik wil ik het voorbeeld van den heer Coblijn volgen en een paar citaten aanhalen, passages die mij zeer toevallig dezer dagen bijna gelijktijdig onder de oogen kwamen.

Het eerste is getrokken uit het „Archiv für Artillerie-und Ingenieur-Offiziere.” Dit tijdschrift bevat een résumé der ge-

schriften van den Franschen Admiraal Bourgois, die van April 1886 tot Februari 1888 in verschillende periodieken voorkwamen. De bedoelde passage luidt aldus:

Der Küstenschutz eines Landes musz in drei Systemen oder räumlich in drei Linien hintereinander angeordnet werden. Die erste Linie auf hoher See nimmt die eigene Flotte ein, die die feindliche erwartet, oder wo möglich aufsucht und lahmlegt. Dann folgt die Küstenbefestigung: Forts und Batterien, Torpedo- oder Seeminen-Sperren im Fahrwasser, Torpedoboote und Wachtschiffe auf den Rheden und in den Häfen, um Landungen abzuwehren. In dritter Linie liegen die Truppenkörper, auf die strategisch wichtigen Punkte vertheilt, in Bereitschaft, den feindlichen Landungstruppen entgegenzutreten.

Het andere citaat is getrokken uit een officieel rapport; namelijk het jaarlijksch rapport van den Amerikaanschen Admiral of the Navy, Porter, aan den Secretary of the Navy (Minister van Marine). De „Admiral of the Navy” bekleedt eene betrekking die ongeveer met die van Inspecteur-Generaal overeenkomt. Hij rapporteert jaarlijks over hetgeen in binnen- en buitenland op maritiem gebied voorvalt, maakt vergelijkingen tusschen verschillende toestanden, doet voorstellen betreffende materieel, personeel enz., en zijn rapport wordt, als een bijlage van het jaarlijksch rapport van den Minister aan de Vertegenwoordiging overgelegd. De door mij bedoelde regels luiden: „For the full protection of the coast there should be three lines of defenses. First, the outer line, combining the heaviest ironclads, guns, and torpedoboats; second, fortifications on which the vessels can fall back in case of reverse; third, an army to meet the enemy in case he attempts a landing; but it may be remarked that without the first line the second and third, will be of very little use. This is a fact which requires no demonstration. It is recognised by all foreign powers and must be by our Government, should the latter ever seriously undertake the defence of our seaboard.” Er is zulk eene merkwaardige overeenkomst tusschen deze beide uitingen aan weerszijden van den Oceaan, dat men geneigd is te vragen of de ééne Admiraal den anderen nagesproken heeft. Onmogelijk is dit niet, want

het rapport is gedateerd 6 Juli 1887 en de stukken van den Admiraal Bourgois dateeren, zooals ik zeide, van vroeger en later. Maar al ware het zoo, dan moet toch aangenomen worden dat de tweede zoowel als de eerste schrijver, beide eminente personen, zijne volle overtuiging uitdrukte. Ik hecht daarom veel waarde aan deze beide uitspraken en wijs vooral op de woorden van den Admiraal Porter „*that without the first line the second and third will be of very little use*”, m. a. w. men zal aan het leger al heel weinig hebben als men geen Marine heeft.

Deze aanhalingen brengen mij van zelf op de quaestie der kust- en havenversterkingen. Wil de vijand landen, dan zal hij dit natuurlijk gemakkelijker kunnen doen in eene onverdedigde haven dan op de opene kust. Het bezit eener haven is daarenboven van veel belang voor hem om materieel aan den wal te brengen en om, na de landing zeker te zijn, communicatie met zijne schepen te kunnen onderhouden. Onze eigene schepen kunnen eene haven noodig hebben „to fall back on in case of reverse”; om al deze redenen moeten de havens, die er voor in aanmerking komen, *versterkt* worden. Doen wij dat niet, dan zal het eerste werk van den vijand zijn ze eenvoudig te nemen, tot zijn doel te benuttigen en ons het gebruik er van te ontfangen.

De heer Coblijn vroeg op bl. 21 zijner repliek waarom ik de haven „poorten” noem. Hij vroeg of Java dan daardoor alleen gemeenschap heeft met de buitenwereld. Ik gebruikte het woord „poorten” als woordspeling, omdat daardoor in vreemde talen de beteekenis van havens m. i. zoo juist wordt uitgedrukt. Zoo lang wij eene haven hebben waarvan wij meester zijn, en waarin schepen beveiligd zijn tegen vijandelijke aanvallen, zóó lang kunnen wij uit de buitenwereld benodigdheden en berichten krijgen en deze laatste daarheen zenden, en zijn wij niet afgesloten. Maar wanneer wij ons daarvoor zouden moeten behelpen met onverdedigde ankerplaatsen, dan konden enkele vijandelijke schepen het gebruik daarvan onmogelijk maken, dan was Java geïsoleerd, en zijne geheele inbezitting maar eene quaestie van tijd. En daarom geloof ik, dat wel degelijk de havens zijn de poorten van Java.

„Maar gesteld" zegt de heer Coblijn, „dat het den aanvaller mogelijk is om de gheele Javakust te blokkeeren, welke beteekenis hebben dan nog hare havens als poorten? Met de gheele kust blokkeert hij ook de vier havenplaatsen, en dwingt hij den verdediger daardoor, of door een bombardement, tot de overgave."

Inderdaad, oppervlakkig beschouwd schijnt deze vraag wel geschikt om mij in het nauw te brengen; maar de Kolonel Coblijn gaat hierbij uit van eene vrij onwaarschijnlijke onderstelling, n.l. dat de vijandelijke macht groot genoeg zijn zal om de *geheele* kust te blokkeeren, $\pm$ 350 geografische mijlen, dat zegt nog al iets! Ik wil echter de onderstelling wat minder onwaarschijnlijk maken, en aannemen dat men tracht alleen de *havens* te blokkeeren, dan is daarvoor toch altijd een vrij aanzienlijke macht noodig, en dit is reeds een voordeel aan onze zijde. Maar men vergete niet dat dit voordeel slechts *dán* bestaat, wanneer wij die havens in staat van verdediging hebben gebracht; doen wij dat niet, dan behoeft de vijand ze ook niet te blokkeeren, noch te bombardeeren; hij neemt ze dan heel eenvoudig en kan er op zijn gemak gebruik van maken. Terloops merk ik op, wat bombardeeren betreft, dat Soerabaja niet gebombardeerd kan worden, wanneer de toegangen verdedigd zijn, en dat van een bombardement van Tjilatjap, zoo lang de vijand in zee moet blijven, weinig succes te verwachten is.

De Kolonel Coblijn meent, dat het niet in het voordeel van den aanvaller zou zijn, zich van onze havens meester te maken, omdat hij daardoor zijne macht zou verdeelen. Het is echter volstrekt niet noodig, dat hij ze *alle* neme; hij heeft aan *ééne* genoeg. Voor *ons* daarentegen is het bezit van *al* de havens van veel waarde, opdat de vijand er niet *ééne* krijgje, die hij noodig heeft; wij moeten ze daarom alle verdedigen.

Het spreekt van zelf dat dit niet uitsluitend met fortificatiën moet gedaan worden, maar dat daarvoor ook zeemacht noodig is. Dienen de versterkingen om de schepen bij een eventueelen terugtocht te steunen, wederkeerig helpen die schepen, met andere, voor plaatselijke verdediging bestemd, de batterijen

in het verdedigen der havens en toegangen. De Kolonel Coblijn laat zelfs de zeemacht van den aanvaller, soms geheel buiten rekening. Bij de zoo even bedoelde bewering (bl. 26 der „Replik”), dat de vijand zijne macht te veel verdeelen zou, zegt hij o. a.: „de deelen van het vijandelijke leger kunnen elkander niet ondersteunen, daartoe zijn zij te ver van elkander geplaatst.” Hier wordt vergeten dat zij toch over zee gemakkelijk hulp kunnen krijgen, vooral *wanneer wij geen marine hebben*, zooals hij tevens onderstelt. Op bl. 27 lezen wij: „Blijft de vijand met zijne hoofdmacht nabij eene der havens staan, om zich aldaar te versterken, en neemt hij met detachementen bezit van de andere havens, dan kunnen wij met sterkere detachementen hem elk oogenblik dit bezit betwisten.” Ook hier wordt vergeten dat de vijand de haven niet neemt met zijne troepen, maar met zijne schepen, en dat ons leger toch de schepen niet zal kunnen verjagen.

Verder wordt daar gezegd, dat indien de vijand zich aan de kust versterkt, de deelen, waarin het leger gesplitst is, geen terugtochtslijnen hebben bij een ongunstig gevecht. Dit houdt evenmin rekening met de vloot, die juist de operatiebasis van den vijand is, waarop hij zich altijd veilig kan terugtrekken, daarbij gebruik makende van de door hem aangelegde tijdelijke versterkingen, om dien terugtocht te dekken. Dit zal hem weinig bemoeilijkt worden, *wanneer wij geen marine hebben*. Op bl. 32 wordt echter wel aan de vijandelijke vloot gedacht, en zelfs aan eene *geduchte oorlogsvloot*, om de transportvloot te begeleiden, maar daarbij moet stilzwijgend aangenomen worden dat wij ook eene vloot hebben, of althans versterkte havens, want indien de vijand weet dat dit niet het geval is, dan behoeft hij noch zijne transportvloot te doen convoyeeren, noch oorlogschepen te zenden voor eenig ander doel.

Uit een en ander blijkt m. i. duidelijk dat men zich geen aanval noch verdediging van Java kan denken zonder zeemacht, en dat de Kolonel Coblijn, als gevolg van de eenvoudige onderstelling dat de aanvaller hem *niet* in de binnenlanden zal opzoeken, moet erkennen dat de verdediger hem aan de kust moet ontmoeten, daarvoor wellicht zijne macht te veel zou moeten

versnipperen, en dus *andere middelen* moet te baat nemen om den vijand „buiten de poorten” te houden, d. w. z. *met hulp der marine de havens verdedigen*. Wanneer men bedenkt dat kust-verdediging voornamelijk artillerie vereischt, dan wordt hierdoor de vrees voor versnippering van het veldleger eenigszins verminderd; zelfs mag hierbij opgemerkt worden dat deze tak der verdediging wellicht voor een gedeelte aan de marine kan opgedragen worden, bij voorbeeld aan de bemanning van schepen, die met averij zijn binnengeloopen of om andere reden zelf geen deel aan de verdediging kunnen nemen.

Intusschen heeft mijn geachte tegenstander nog bedenking tegen de kostbaarheid der versterkingen, die ik noodig acht, en meent hij dat ik ze niet duidelijk genoeg heb aangewezen. Wat het eerste betreft, zegt hij (bl. 16) „Wat is nu in Frankrijk het idée, alwaar in den laatsten tijd zoovele permanente werken gebouwd zijn, omtrent het verdedigen van dusdanige werken, opdat zij wederom geacht kunnen worden, min of meer op de hoogte van den tijd te zijn? Geven wij, om op deze vraag te antwoorden, een oogenblik het woord aan den Luitenant-Kolonel Hennebert: „Non, le fait de la supériorité momentan  e de l'artillerie ne saurait autoriser personne    frapper la fortification d'une condamnation sans appel. — Mais le rem  de? — Le rem  de! . . . il ne pouvait consister en sur  paississements de parapets ni de matelas de terre    jeter sur les vo  tes. Le résultat de diverses expériences décisives ne pouvait laisser subsister de doute    cet égard. On savait, en effet, que des obus tirés    la distance de 3000 mètres sous un angle de 60 degrés s'étaient enfoncés de 4 ou 5 m. de profondeur dans le sol sablonneux du polygone de Kummersdorf; que des obus-torpilles, tirés dans des conditions analogues, avaient pénétré de 5    6 m. dans le terrain limoneux des abords du fort de Malmaison; que, parvenus    de telles profondeurs, ces projectiles brisants y avaient fait fonction de camoufflets. On fut, dès lors, convaincu que, loin de protéger les voûtes, un remblai de terre de moins de 5 mètres d'épaisseur ne fait qu'accroître l'effet des projectiles, attendu que ceux-ci attaquent alors les maçonneries sous une surcharge de terre formant ce que les mineurs appel-

lent un *bourrage*. Donc il fallait renoncer à l'emploi des surépaisseurs de terre.

Sur cette conclusion on s'empressa de tâter de divers autres moyens et, après certaines expériences dont il sera bientôt parlé, l'on a été conduit à l'emploi du béton de ciment et des cuirassements métalliques.””

Het spijt mij, te moeten zeggen dat ik dit citaat slecht gekozen vind, want de Fransche schrijver spreekt hier van verdedigingswerken die *beworpen* worden, en daarvan zal wel in ons geval geen sprake zijn. Onze fortificatiën zullen kunnen beschoten worden met zwaar scheepsgeschut, maar een beleg zullen zij niet behoeven te doorstaan, en het is ook niet waarschijnlijk dat de beschieting zeer langdurig zal kunnen zijn, want de vijandelijke vloot zal hare munitiën van over zee medebrengen en moet dus in het gebruik daarvan spaarzaam zijn. Ongetwijfeld zal het noodig bevonden worden op de meeste plaatsen het geschut door staal of ander metaal pantser te dekken, maar, hetzij men hiertoe gebruik maakt van draaiende torens, hetzij, wat om verschillende redenen (ook met het oog op het te benuttigen geschut) minder kostbaar zou zijn, van duikaffuiten, de kosten van een en ander zullen naar mijne meening niet zoo hoog zijn, dat men daarvoor de verdediging zou moeten achterwege laten.

Het verwijft, dat ik de benoodigde versterkingen niet duidelijk genoeg zou hebben aangewezen, dat ik zelfs daarover *gezwoegen* zou hebben (bl. 14) meen ik niet te hebben verdiend. Ik heb in het algemeen genoemd: Soerabaia, Tjilatjap en eene nog nader te bepalen meer westelijk gelegen haven. Over de laatste viel natuurlijk niets meer te zeggen; Tjilatjap is reeds versterkt, en het komt er daar slechts op aan de bestaande versterkingen zooveel noodig te verbeteren en uit te breiden; van Soerabaia heb ik gezegd: dat het vaarwater in het Oostgat gemiddeld 1000 M. breed is en op 2500 M. afstand langs den vasten wal loopt over eene lengte van 7000 M. vóórdat de reede bereikt wordt; en dat door het Westgat geene gepantserde schepen kunnen binnenkomen, geschikt om over zee te gaan, terwijl verder deze toegang op vele plaatsen de kust van Java

of Madoera nadert tot op hoogstens 2000 M. Ik heb ook van *versperringen* gesproken. Ik vraag of dit niet genoeg gezegd was om aan te toonen dat men a priori mag aannemen dat deze toegangen verdedigbaar zijn, en dat men daartoe geen zulke formidabele werken zou behoeven aan te leggen, dat dit boven onze financieele en personeele krachten zou gaan. Zonder hierover verder uit te willen weiden dan op 't oogenblik te pas komt, wijs ik er ook nog op dat, uithoofde van de diepte in het Oostgat, geen *zeer* zwaar gepantserde schepen daár te wachten zijn. Het zal ons dus niet moeielijk wezen in beide vaarwaters sterker te zijn dan een te verwachten vijand.

Ik hoop hiermede eenigen twijfel aan de mogelijkheid eener kustverdediging van Java, voor zoover die bepaald noodig is, te hebben opgeheven.

Ik wensch nu nog even te bespreken het gebruik dat de heer Coblijn van de marine voor de buitenbezittingen wil maken.

Met genoegen heb ik gelezen en ook heden avond gehoord, dat de heer Coblijn niet is tegen het gebruik van de marine in het algemeen, maar dat hij die alleen voor de buitenbezittingen wil benuttigen, acht ik bedenkelijk. Ik vrees dat het moeielijk zal wezen voor die buitenbezittingen veel te doen. Bovendien, wanneer wij onze marine daar stationneeren en Java zooveel te minder verdedigen, dan is dit eene reden te meer om de buitenbezittingen met rust te laten en Java het eerst te nemen.

Ik stel mij voor dat wij voor de buitenbezittingen niet meer moeten afzonderen dan een vliegend eskader, bijvoorbeeld uit één zwaar bewapend schip, twee kruisers en twee aviso's bestaande, dat in opdracht heeft ondernemingen van een dergelijk vijandelijk eskader of afzonderlijke schepen te verijdelen. De op de rivieren gestationeerde kleine vaartuigen, die, volgens mijn systeem, in elk geval óók oorlogsvaartuigen behooren te zijn, zullen daar, zoowel tot verdediging als tot bewaring der rust moeten blijven, maar voor het overige zou ik de geheele zeemacht concentreren bij en om Java. De snelste lichtere schepen vooruit geschoven in en vóór de straten Suenda, Bangka enz. om te observeeren, de schepen, die de vijand vooruit mocht zenden, zoo mogelijk tegen te houden, en overigens

om kondschap te brengen; de hoofdmacht daár, van waar een aanval het waarschijnlijkst te verwachten is, in elk geval onder het bereik van den telegraaf, en verder in elke te verdedigen haven een paar schepen voor locale verdediging, met torpedobooten.

Om dat alles te verkrijgen zullen eenige jaren noodig zijn. Maar wanneer men hndelt naar een *vast plan* en dit *blijft* volgen, dan zullen wij zonder al te groote inspanning in het bezit komen van eene goede, voor het voorgestelde doel geschikte marine, waarvan, naar ik hoop, de Heer Coblijn zal kunnen zeggen dat Java er mede verdedigd kan worden.

Nu nog een enkel woord naar aanleiding van een paar andere zaken, die wij heden avond gehoord hebben, al verlaat ik daarbij het standpunt van zeeofficier, waarop ik tot nu toe zooveel mogelijk getracht heb mij te plaatsen.

De heer Coblijn heeft gesproken van eene militie op Java en wil daarvoor bestemmen 50.000 man. Als men de bevolking van Java stelt op 21 millioen zielen, dan mag men daarvan wel rekenen op $3\frac{1}{2}$ millioen weerbare mannen, dat is $\frac{1}{6}$ van de bevolking.

Op die $3\frac{1}{2}$ millioen weerbare mannen nu te nemen 50.000, is 1 op de 70. Zou het nu zoo moeielijk zijn, van ieder zeventigtal weerbare Javanen er één als soldaat aan te werven? Ik geloof dat men daarmee verder zal komen dan met hetgeen de Kolonel Coblijn bedoelt. Ik weet wel dat het duurder zal wezen, maar men zal dan ook een veel beter leger hebben dan eene Javasche militie; waarvan men naar mijne meening niet meer zal kunnen maken dan de tegenwoordige barisan van wier bruikbaarheid niet veel gebleken is.

En wat de kostbaarheid betreft, men zou die wel kunnen verminderen, door die 50.000 man in plaats van hen te kazerneeren, in militaire kampongs te laten wonen en eenig landbezit te geven, zoodat zij hunne eigene sawahs of andere gronden zouden bebouwen, in den tijd, die voor hunne oefening niet strikt noodig is. Men zou op die wijze op eenige, strategisch te kiezen punten, militaire kolonies verkrijgen, waarvan althans de minderen den staat zeer weinig zouden kosten.

De heer Coblijn sprak ook van de Javaansche slagvelden. Maar ik zou wenschen te vragen; waar die slagvelden zijn zullen? Het komt mij voor, dat terreinen, geschikt tot het leveren van een geregelden veldslag, op Java niet zoo voor de hand liggen, dat men voor elk geval de mogelijkheid mag aannemen, den vijand daar te kunnen afwachten. Men heeft sawahs en kampongs; woeste gronden met alang-alang en anderen voor het manoeuvreren hinderlijken plantengroei, rawahs en bosschen, suikerriet en koffietuinen, tabaksvelden en veel bergterrein, maar kale en vlakke velden naar ik meen zeer weinig, waar zal men dus den vijand op een geregeld slagveld verslaan? Ik beken dit nog niet te begrijpen, en zou daarover gaarne ingelicht willen worden, vooral omdat het met de wijze waarop Java verdedigd moet worden in nauw verband staat.

Hierna, M. de president, rest mij nog slechts er verschooning voor te vragen dat ik zoo lang aan het woord ben geweest.

De heer VREEDE: Wanneer ik, Mijnheer de Voorzitter, ondanks het late uur, nog eenige oogenblikken het woord van U verzoek, dan is het tevens onder de verzekering dat ik slechts 5 hoogstens 10 minuten uwe aandacht hoop te mogen inroepen.

De geachte spreker Kolonel Coblijn heeft ons in den aanvang van zijn betoog een blik doen slaan in de effectieve sterkte van de vloeten der groote mogendheden en ons getallen van ramschepen, gedekte kruisers enz. genoemd, die den oningewijde den schrik om 't hart moet doen slaan bij de gedachte, dat de maritieme verdediging van Ned.-Indië tegenover zulke kolossen wel immer eene hersenschim moet zijn, getallen die hem wellicht tot het besluit deden brengen, dat aan zulk eene verdediging niet te denken valt. Ik kan om het verkeerde van zoodanigen betoogtrant aan te toonen, in den korten tijd die mij daartoe gegeven is, niet beter doen dan er op te wijzen dat Duitschland naar men zegt 3.000.000 man in 't veld brengen kan, om daarna te vragen, of dit ons van de verdediging van Java moet af doen zien. Het is in deze aangelegenheid niet de vraag, welke de *totale* sterkte is der mogendheid die wij tegen ons kunnen verwachten, maar wel, welke kracht zij *in het voor*

haar verre Oosten tegen ons kan ontwikkelen? Om maar eens Engeland b.v. te nemen, de grootste zeemogendheid, zoo dient gezegd dat het schrikbeeld van eenen hongersnood, na eenen oorlog van 2 à 3 weken, die mogendheid in eenen Europeeschen oorlog nog steeds voor oogen zweeft, en zal deze verklaring in de Royal United Service Institution afgelegd ons andermaal doen zien, dat het bij eene gepaste eerbiediging der strijdkrachten van den vijand ook immer verkeerd is dienaangaande te pessimistisch te zijn.

Overgaande tot mijne aantekeningen, dien ik ook nog op te merken dat de gisteren avond verschenen 2e brochure van den Kol. Coblijn mij onbekend was, zoodat het ook door mij gebruikte woord „poort” daaraan niet ontleend is.

Nadat in het jaar 1863 de Kolonel van het Indische leger Jhr. de Vaynes van Brakel zijne verdediging van Ned.-Indië in het licht gaf, waarbij blijkens den titel eene verdediging van *Ned.-Indië* in het oog gehouden werd en als 2e grondstelling aangenomen was „de marine kan niet te sterk zijn”, werden door den Luit.-Kol. Gijsberti Hodenpijl vele even belangrijke omtrekken der maritieme verdediging dier gewesten aangegeven in ZHEDG.'s wel bekend en fundamenteel werk „de werkkring onzer zeemacht.” De belangrijke daarin afgelegde verklaring „dat de zeemacht in Indië de hoofdkracht is in den strijd tegen den vreemdeling” zal ingevolge soortgelijke verklaring van den Kol. de Vaynes wel in zoodanigen zin mogen worden opgevat, dat zoo die zeemacht *in hare eigene wateren*, eene kracht bezit, in overeenstemming met die, welke de vijand *in het voor hem verre Oosten* kan ontwikkelen, dat zij dan in staat is „den aanval te voorkomen, 't geen nog van veel meer waarde is,” zegt de Kol. de Vaynes.

Krachtens deze en andere beschouwingen, welke hier om der kortheid wille achterwege moeten blijven, putte ik dan ook de redenen, waarom ik bij mijne lezingen in de Marine-Vereeniging te Helder in '84/85 gehouden, de zeemacht in ons Oost-Indië noemde, 't zij zij sterk ware dan wel zwak „de eerste linie van defensie tegen eene vreemde mogendheid.”

Wat blijft er van deze beschouwingen over in de oogen van

den Kol. Coblijn? Niets! De naam van den Kol. de Vaynes wordt slechts in eene noot genoemd en dat nog wel door eene aanhaling uit de lezing van den Kapt. t/zee Arriëns (bl. 9) en omtrent de gevoelens van den Luit.-Kol. G. H. wordt slechts dit eene gezegd, dat ZHEdG. zich met de gevoelens van den Luit. Kol. G. H. niet vereenigen kan. (bl. 8)

Daar, waar de Kol. Coblijn zoo weinig eer aan de werken van die beide Nederlandsche autoriteiten bewijst en ZHEdG. bij de verdediging van Java zóó weinig waarde aan de marine hecht, dat het nog de vraag is of zij wel eene vluchthaven waard is, daar geloof ik het meest voet bij stuk te houden, wanneer ik de marine bij de verdediging van Java, op het voetspoor van den schrijver illimineer om naar ik hoop een paar andere belangrijke punten onder uwe aandacht te brengen bij de verdediging alléén van Java door het Indische leger.

Het eerste punt is de quaestie der onverdedigde havenplaatsen. Het spreekt van zelve dat ik, des ondanks de marine illimineerende, schijnbaar een reden van bestaan der verdediging dier plaatsen vervallen doe, maar niettemin wil ik trachten aan te toonen dat zij toch noodig is.

Beginnen we met Tjilatjap, waar ik 6 weken opnemende heb doorgebracht zonder, 't moge toevallig geheeten worden, iets van koortsen bij de geheele bemanning te hebben opgemerkt. De hoogleeraar Veth, (bl. 116) wetende dat Tjilatjap van kustbatterijen was voorzien, en dus onderstellende dat die plaats verdedigd worden zoude, schreef onder zulke omstandigheden dat geene vijandelijke macht dat vaarwater zoude binnendringen, wanneer het meest kunstige samenstel van bakens, dat men daar ter wereld vindt, zoude zijn weggenomen. Dit is volmaakt waar, maar wanneer die plaats niet verdedigd wordt, dan zal de vijand met sloepen als voelhoorns vooruit, dat vaarwater spoedig hebben betond en bebakend en aldus in den rug staan van het, door den Kol. Coblijn om de Noord opgestelde leger, in welke positie hij nog verplicht kan worden te blijven, indien de vijand, toch niets van eenigerlei scheepsmacht te vreezen hebbende, dat leger in 't onzekere laat omtrent zijne plannen, door tevens om de Noord met eene troepen vloot te

ageeren. Een versterkt Tjilatjap is een duchtige ruggesteun, zoo begreep het ook de regeering, voor ons leger en zal dus ondanks het nadeel der ongezondheid, wel blijven bestaan. Bovendien is er op Java geen haven waar de koopvaardijvloot zoo ver buiten het bereik van het vijandelijk scheepsgeschut kan blijven opgesteld als hier, en ook om dat particulier bezit mag toch wel een weinig worden gedacht.

Wanneer we ons Java zonder marine voorstellen dan zoude daardoor de versterking van Soerabaja schijnbaar evenzoo voor een groot deel vervallen. Zouden er niettemin nog niet genoeg redenen overblijven? Ik vermeen van wel. Ik vermeen dat vele militaire schrijvers bij hunne beschouwingen te veel gehoor verleenden aan de zuiver militaire quaestiën, te weinig er om dachten dat de verdedigers een mond hebben, die gevoed, een lichaam, dat verzorgd en wapens, die geladen of gedurende een langen strijd vervangen moeten worden dan wel vermeerderd of aangevuld.

Eere zij het bestuur dezer vereeniging gebracht, dat door het uitschrijven eener prijsvraag over de approviandeering van Amsterdam toonde ook om die aangelegenheid te denken. Eere zij ook gebracht aan de HH. Roldanus, Winckel en Kraijenhoff van de Leur voor hunnen desbetreffenden arbeid, welke door de laatste genoemd werd „een betoog ten gunste eener Actieve Marine.”

Mocht deze, waar grootmachten ons omringen, al niet gebracht kunnen worden op de sterkte harer tegenstanders, dan zal toch elke kracht daaraan toegevoegd in hoogere mate hare taak verlichten, al ware het 1^e om ook bij slecht weder onze vaarwaters te kunnen blijven bekruisen, wanneer de minder zeewaardige zuivere defensiescheepjes dat niet meer kunnen doen 2^e om in de eerste dagen van den oorlog de zeegaten vrij van de eerste uitloopers des vijands en geopend te houden, al ware het alleen des nachts, voor de talrijke koopvaardijstoomers, die tuk op de kolossale winst, die dan te behalen is, hunne voor ons kostbare lading, het dan reeds benarde land in den schoot zullen werpen. Den Kolonel Coblijn houd ik de Zuidelijke Staten van Noord-Amerika voor oogen, die overal waar koopvaardijstoomers konden binnenkomen, *batterijen opwierpen*, om

die schepen te beschermen tegen den eersten den besten blokkadestoomer, die komen mocht, en om te voorkomen dat die punten door den vijand zouden worden bezet, 't geen hun echter, *niet in 't bezit eener zeemacht zijnde*, kwalijk gelukte, maar 't geen evenwel niet belette dat in den beginne menig schip binnen viel en met rijke katoenlading uitzeilde geld achterlatende, de ziel van den oorlog of datgene aanvoerende, wat den Zuidelijken ontbrak. De Kolonel Coblijn, die het leger uitsluitend in het binnenland wil doen optreden, kan daar hoe langer hoe meer geraken in den toestand van het omsingelde Parijs, dat zoo het slechts aan zee gelegen ware geweest of (lees ook Amsterdamsche stelling) de communicatie met de zee-kust had open weten te houden, niet zoo spoedig ware gevallen voor den *ijzeren muur*, dien men alleen *te lande* trekken kan. Te *water* erkent de grootste macht nog eene overmacht, die ons ten goede komt, indien wij de havens met de derwaarts van uit zee leidende vaarwaters zoolang mogelijk trachten in handen te houden.

Het is dan ook mijne bepaalde overtuiging dat eenig aan zee gelegen land kwalijk handelt zoo het, het groote voordeel der natuurlijke gesteldheid van aan zee gelegen te zijn, niet met kracht tracht te behouden; nog kwalijker handelt zoo het dit voordeel onmiddellijk prijsgeeft.

Op deze gronden verdedig ik dan ook niet alleen het behoud van Tjilatjap om de Zuid, van Soerabaja om de Oost, maar ook van Tandjoeng Perioek om de West van Java, deze beide laatste echter niet ten koste van even talrijke verdedigingsmiddelen.

Hoe de Kolonel Coblijn ook over eene marine moge denken, deze zal ook z. i. blijven bestaan. In geval van te groote vijandelijke macht zoude ik in de plaats van den imperatieven terugtocht van onze vloot op Soerabaja, door den Luit.-Kol. G. H. beschreven, een facultatieven willen stellen.

Men vergete 't niet dat elke scheepsmacht, maar vooral eene, die er op ingericht is om zee te bouwen, een groot gedeelte harer kracht verlamd ziet, wanneer men haar verplicht hare grootste kracht, die der snelheid van beweging en van op-
1888/89. 13

treden, die haar zoo bovenmate boven het vastliggende fort onderscheiden, aan banden te leggen door haar op te sluiten en te encombreeren in nauwe en bochtige vaarwaters, waardoor zij de nadeelen van het fort deelachtig wordt zonder de voordeelen ervan te verkrijgen. Het gaat met de strijdkrachten te water eenigszins als met de cavalerie; zij beide hebben ruimte noodig om tot volle krachtsontwikkeling te kunnen, komen.

Men vergeet ook niet dat eene zeemacht, die in de nabijheid van den wal in golven of baaien steun zoekt tegen eene zeemogendheid, slechts hoogst zelden die poging met geluk zag bekroond. Het hier gezegde moge vooral vroeger in den zeiltijd gegolden hebben, toen men te dier plaatse den vijand niet zeilende, maar ten anker dus stil liggende afwachten moest, het zal echter altijd blijven gelden.

Verliest dus het oorlogswerktuig ter zee veel van zijne kracht door een eventueel verplicht optreden in zoodanige vaarwaters, dan moeten, opdat men daar nog succes zoude kunnen behalen tegenover de te groote macht, voor welke zij op zee week, andere krachten daaraan en dat wel te lande worden toegevoegd. Hoe meer men eene zeemacht, zelfs eene zwakke, in staat stelt om op zee d. w. z. los van den wal te blijven, des te meer nut zal men van haar trekken. Zij verplicht den vijand vooral zoo deze eene landing op het oog heeft tot eene evenredig veel grootere krachtsinspanning met oorlogsschepen, welke hij anders geheel zoude kunnen nalaten. Dit vooral heeft betrekking op ons Oost-Indië, waar het voornaamste wat men te vreezen heeft de komst van een transportvloot is, en waar de onzekerheid omtrent het landingspunt, zoowel op- als waarschijnlijk nog buiten Java, nergens zoo groot kan wezen als hier, wegens het groote kustgebied.

Soerabaja moet dus door permanente werken worden versterkt en verdedigd, 1^e om haar als poort open te houden voor de communicatie met de buitenwereld, 2^e voor steun bij een eventueelen terugtocht van onze scheepsmacht tegen eene overmachtige vijandelijke oorlogsvloot, indien slechts deze, d. w. z. geen transportvloot, Indië komt bezoeken en zij de onze zelfs

hier vervolgt, 3^e om de mobiele vloot zoo los mogelijk van den wal te houden.

Deze tweede omstandigheid geldt voor Tandjoeng Perioek niet, slechts de andere zijn daar van toepassing. Door het voorstel eener versterking van Perioek betreed ik nog een ander terrein, dat van een bombardement van onverdedigde havens. Zulks wordt terecht in het Internationale oorlogsrecht veroordeeld, doch wanneer ik naast de daar geldende theorieën, waaronder ook die van onzen hooggeachten Generaal den Beer Poortugael en den humanen Bluntschli e. a., de beginselen stel, die door Engelsche vlagofficieren in de Royal United Service Institution zijn verkondigd geworden, de uitingen stel van de ijzeren mannen der praktijk als eene v. Moltke en Bismarck, en in herinnering breng de woorden van den Generaal Sheridan tegenover de laatsten geuit „man soll ihnen nur die Augen lassen um den Krieg zu beweinen" welke uitdrukking eenigszins vrij vertaald veel overeenkomst aanbiedt met deze „men moet ze alleen niet de oogen uitkrabben" dan geloof ik nu, in tegenstelling van vroeger afgelegde verklaringen, aan het bombardeeren van onverdedigde havens, en geloof ik dat zulks alleen daarvan afhankelijk zal wezen of men genoeg projectielen heeft, of men genoeg projectielen over heeft, en of men genoeg projectielen er voor over heeft om tot dat oorlogsmiddel over te gaan.

Aan de haven van Tg. Perioek, zooveel dichter bij de straten Sunda, Bangka, Karimata en Malaka gelegen dan Soerabaja, hecht ik als losplaats voor de volgeladen koopvaardij-schepen, als havenplaats om de communicatie met de buitenwereld en de buitenbezittingen open te houden, en als uitvalshaven voor eventueel een paar torpedobooten, genoegzame waarde om die haven van een enkel fort te voorzien en haar daardoor te beschermen tegen de raids van de op zichzelf staande vijandelijke schepen, waardoor Batavia en Soerabaja werden bezocht jaren vóórdat de transportvloot kwam opzetten om Java aan te vallen.

„Al weder een fort" roept wellicht de Kol. Coblijn mij toe, zoo ook dat een gepantserd fort van 36 stukken 2.500.000 mark kost. (bl. 43) Is dat eene reden om daar geen fort te wenschen, wie zal *zoodanig* fort daar begeeren? Een enkel koepelfort voor 2

vuurmonden, in staat om zelfs elk goed schip ter dege te havenen, zal de vijand er ernstig over doen nadenken of hij daar onze rijkgeladene in de haven liggende koopvaarders beschieten zal, wanneer hij vrij zeker het gevaar loopt zijne in 't Oosten toch niet sterke scheepsmacht door zoodanig fort gehavend te zien. Zoodanig fort zal tevens de kansen grootelijks doen verminderen, op een bombardement, en de uitwerking daarvan op de inlandsche en Chineesche bevolking voorkomen, door den Kolonel Coblijn zoo krachtig geteekend en zoo zeer gevreesd.

Maar, zoo vraagt mij waarschijnlijk Z.H.Ed.Gestr. waarom dan niet te Soerabaja, te Tjilatjap, te Perioek de *scheepsmacht* verdeeld, die gij in Indië wenscht? Ten eerste omdat ik evenals de Kolonel Coblijn een groot voorstander ervan ben om onze krijgsmacht, 't zij te water 't zij te lande zoo min mogelijk te verdeelen, maar die integendeel zooveel mogelijk op zee bij elkkaar te houden. Ten tweede omdat de gevechts-eenheid van de vloot een zooveel grooter deel daarvan uitmaakt dan zulks bij het leger het geval is; één schip vertegenwoordigt bij de vloot $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{10}$ of $\frac{1}{15}$ deel er van, afhankelijk van de aan te nemen formatie; de bezetting van één koepelfort, zegge 200 man, is $\frac{1}{50}$ of $\frac{1}{150}$ deel van het leger, dat niet anders dan op deze wijze en hier, in dit stadium van den strijd actief optreden kan.

Voor Soerabaja reken ik noodig 2 koepelforten, 1 Oost van het Marine-etablisement, een 2e waterfort ongeveer N.N.O. van het eerste, dus beide in eene richting ongeveer loodrecht op de richting van het Oostgat, waardoor zij z. g. niet opgerold zullen kunnen worden, en tevens gunstig gelegen zijn voor de plaatsbepaling der schepen of eventueel der torpedo's. Voor Tandjoeng Perioek reken ik noodig één koepelfort.

Deze weinige passieve verdedigingsmiddelen zullen, afgaande op hetgeen vroeger op die reeden voorviel, zelfs voordat nog Java aangevallen werd, in den vervolge veel kwaad voorkomen en vele milloenen schats bewaren. Zij worden door mij voorgesteld, de verdediging van Java ditmaal uit een zeemansoog beschouwende, tevens ook als uiterste grens waartoe men gaan moet, want immer hang ik nog het geloof aan „dat ver-

„sterkte kustplaatsen met hunne vaste of drijvende versterkingen „alleen in den oorlog tegen eene vreemde mogendheid *wellicht* „productief zullen zijn, doch dat het *mobiele* leger en de *mobiele* „vloot het *immer* en *overal* zullen wezen in het groote door ons „te overheerschen en te verdedigen gebied.”

Tegenover de beide eerste stellingen van den Kol. Coblijn wenschte ik op grond van het bovenstaande deze te stellen.

Door het leger moeten de havens Soerabaja met 2 koepelforten en Tandjoeng Perioek met 1 koepelfort opengehouden worden, zolang zij als poorten voor de communicatie met de buitenwereld en de buitenbezittingen dienstig kunnen zijn en bovendien Tjilatjap worden verdedigd om niet den rug van ons in het binnenland opgesteld leger bedreigd te zien.

Een enkel woord hoop ik nog te mogen wijden aan den titel van het werk van den Kol. Coblijn en aan diens algemeene strekking.

Indien de Kol. Coblijn, al ware het slechts op ééne enkele plaats in zijne brochure, slechts eens een lans had gelieven te breken voor eene versterking der zeemacht in Oost-Indië met het oog op eenen buitenlandschen oorlog, dan had ik kunnen denken dat de Kol. Coblijn evenals indertijd de Kol. de Vajnes de verdediging van Java zoude hebben besproken als aanvangspunt, om daarna de verdediging van ons Oost-Indisch eilandgebied in het licht te geven. Maar aan eene verdediging dier buitenbezittingen of aan eene herneming van door den vijand bezette gedeelten denkt blijkens de brochure, de Kol. Coblijn m. i. niet. „Nederland kan slechts Java tegen een buitenlandschen vijand verdedigen. Wilde het meer verdedigen, het zoude gevaar loopen alles te verliezen.” (bl. 2.) „Ook de buitenbezittingen moeten zooveel mogelijk *bescherm*d worden.” (bl. 29.) Z.H.Ed.Gestr. liet zich m. i. door zijne studiën over de infanterie en daarna over de verdediging van Java evenzeer meeslepen als eenmaal de hoogleeraar Veth door zijne bijzondere studie over dat eiland, zoo zelfs dat Z.H.Ed.G. aan het eind van zijn werk des hoogleeraars woorden onderschreef, „terwijl wij ons bijna over het „verlies aller andere eilanden van ons Indisch rijk zouden

„kunnen troosten, indien dit slechts met het voortdurend rustig „en voordeelg bezit van Java bestaanbaar was.”

Zijn dan die buitenbezittingen onze aandacht zoo weinig waard en dat juist in een tijd dat Atjeh ons Indisch leger verdeeld houdt. Werpen we daartoe eens een blik op die bezittingen.

Meer nog dan eertijds de Rijn door Borger bezongen, de wereld splitst in koninkrijken, splitst onze Oost, zich slingerend om den evenaar, de groote Oostelijke wereldzee in een Noord en Zuid, onderschept het althans den grooten gemeenschapsweg tusschen Europa en Oostelijk Azië, welke zich slechts wringen kan door de straten Malaka, Sunda, enz. die als het ware geheel door ons gebied zijn omzoomd, en bieden vooral Sumatra's Oostelijke kusten en eilanden menig begeerlijk en strategisch gunstig gelegen punt aan voor vreemde mogendheden. Wat zoude hun beletten om in eenen oorlog met eene 3^e mogendheid, d. w. z. in den strijd om hun bestaan, onze neutraliteit te schenden, indien wij ons slechts op Java verschansten en onze marine zoo verwaarloosden, dat deze haar toch niet schaden kan. Zoodanige gedragslijn zoude ons den oorlog te gemoet voeren, daar waar die anders vermeden was geworden.

Dat gebied is het overblijfsel van vroegere nog grootere grootheid. De geschiedenis toont ons al te overtuigend aan hoe vele bezittingen, te talrijk om op te noemen, achtereenvolgens ons werden ontnomen vóórdat Engeland er in ernst aan dacht om zich niet het Nederlandsche maar het Fransche eiland Java toe te eigenen, en dat nog wel in een tijd toen het Rusland in zijn Voor-Indië niet te vreezen had. De geschiedenis als scheidsrechter oproepende, kan niet anders dan ons leeren dat kleinere aanvallen op verder afgelegene bezittingen meer behooren tot den aard van den oorlog, die daar gevoerd wordt, dan een aanval op Java zelve door een transportvloot.

In dat gebied, ter bestrijding van den vreemdeling, zijn wij als in het midden onzer hulpbronnen, en pays de connaissance, zoo meesterlijk door den Lt.-Kol. G. H. geteekend, terwijl de vijand er niet komen kan dan door middel van stoomschepen, welker oorlogswaarde reeds voor een deel verminderd zal wezen, uit hoofde van den verminderden kolenvoorraad gedurende het

afgelegde traject. Wat bovendien den aanval van eene vloot met transportvloot aanbelangt, waarvan ons ook door het werk van den Kol. Coblijn zoovele voorbeelden bekend zijn, zoo leert de geschiedenis dat zoodanig stout bedrijf nooit werd ten uitvoer gebracht, dan onder de 2 volgende gunstige omstandigheden: 1e dat men voor geen aanval op de uitvalshaven behoefde te vreezen, zelfs niet door eene 3e mogendheid, 2e dat de tegenpartij niet over eene scheepsmacht konde beschikken. Slechts één sprekend voorbeeld van het tegendeel is mij bekend, het is de onverschrokken tocht van Napoleon naar Egypte, welke uitliep op de vernietiging van de Fransche vloot in de baai van Aboukir.

Ons gebied, om daarop terug te komen, hoe groot, is nog niet te groot voor Holland's rijkdommen en Holland's ondernemingsgeest, daar deze, bij mildere bestuursmaatregelen het veld hunner werkzaamheden, zelfs daar buiten op Noord-Borneo zoeken onder vreemde vlag.

Toch is dat gebied nog zoo groot dat wij ter bescherming der ingezetenen en ter handhaving van ons gezag over ongeveer 30 millioen zielen, daar steeds zoodanige strijdkrachten te water en te land moeten onderhouden als geene andere mogendheid in 't Oosten van dat werelddeel voor de behartiging der vredesbelangen noodig heeft, Engeland alleen uitgezonderd dat echter tegenover 't andere feit staat, dat het een 10 maal grootere uitgestrektheid te beschermen heeft. De strijdkrachten waarover wij daar moeten kunnen beschikken, in Europa verreweg in de minderheid, staan in dat gebied in veel gunstiger verhouding tot die der overige mogendheden. Moge de onze niet op versterking bij eenen oorlog kunnen rekenen, ook die der overige Europeesche natiën zullen bij eenen Europeeschen oorlog, welks zwaartepunt in Europa zal liggen, kwalijk op versterking kunnen hopen, tenzij eerst eene maand na dato.

Zouden wij onder zoodanige omstandigheden goed doen, indien wij eene organisatie van het Indische leger uitsluitend baseeren op de verdediging van Java; zouden wij sedert enkele mogendheden het beginsel verkondigen dat geen koloniaal bezit erkend wordt, tenzij uithoofde van feitelijk bezit, de leer aanhangen,

dat wij ons dat feitelijk bezit zelfs in den oorlog niet zullen verzekeren en dat wij ons op de verdediging uitsluitend van Java zullen toelleggen, eene leer die hier eenmaal verkondigd, weldra buiten de wanden van dit vereenigingslokaal gehoord wordt. Moeten wij hier verkondigen dat zoo eenigerlei mogendheid met inspanning van al hare krachten, en niet in staat om Java aan te vallen bijv. Bangka of Riouw, genomen had, dat wij haar dan daarvan in het *rustig* bezit zullen laten, en dat ons dapper Indisch leger *rustig* op Java zittende dat *rustig* zoude blijven aanzien. Ik kan dat niet aannemen en voelde behoefte om tegenover de inlichtingen (bl. 2) van den Kol. Coblijn, met alle bescheidenheid en allen eerbied voor dien geachten schrijver, andere inlichtingen te doen hooren. Ik zie voor de weerkracht van eenig land alleen heil in eene gepaste verdediging zijner strijdkrachten, in strijdkrachten te land en in strijdkrachten te water; geloof aan de waarde van de laatste vooral in een eilandengebied; en hoop dat het Indisch leger niet zal worden georganiseerd uitsluitend met het oog op eene verdediging van Java, maar dat het steeds gereed zal blijven om met de zeemacht desgevorderd door herovering te kunnen behouden, al wat het met zooveel toewijding en opoffering aan ons gezag, ten zegen van Nederland en Indië, wist te onderwerpen.

De heer VERSTEGE: Bij het vergevorderd uur zou het indiscreet kunnen schijnen wanneer ik nu nog het debat zou willen rekken. Maar het spreekwoord zegt: die zwijgt consenteert en dit laatste nu kan ik niet, vooral waar het een zeer belangrijk punt der voordracht betreft. Daarom slechts een enkel woord van protest, zij 't ook met alle waardeering van het streven des heeren Coblijn, om de aandacht te vestigen op een zoo gewichtig koloniaal belang, dat dringend voorziening vereischt. De heer Coblijn is n.l. uitgegaan van de stelling dat de bevolking van Java ons zóó genegen is, dat wij, zelfs bij eenen aanval door een' buitenlandschen vijand op Java ondernomen, volkomen op hare trouw en hare hulp zouden kunnen rekenen. Wanneer dit werkelijk zoo was, dan zouden wij zeker met een klein leger kunnen volstaan. Maar verschillende gebeurtenissen van

vroegeren en lateren tijd zijn met die zoo optimistische voorstelling geheel in strijd en worden zelfs door officieele bescheiden weersproken.

Ik kan mij daarbij als getuige ook beroepen op het tegenwoordig hoofd van het departement van Koloniën. Immers in September 1874 bracht de heer Keuchenius in herinnering dat reeds kort na het aanvangen van den Atjeh-oorlog, de Javaansche bevolking het lot van Atjeh geenszins met onverschilligheid aanzag, dat o. a. in den Mahomedaanschen tempel te Semarang, de geloovigen God openlijk zouden hebben gedankt voor den dood van den Opperbevelhebber en den zegen over de wapenen der Atjehers zouden hebben afgesmeekt.

Sedert is Java's bevolking, wat materieele welvaart betreft, zeer achteruit gegaan, hetgeen niet zonder invloed is gebleven op hare stemming en het drijven van dwepers in de hand heeft gewerkt.

Ik zal dit punt hier verder laten rusten, maar kom nog slechts een oogenblik terug op de verdediging van Java, onze hoofdbezitting, tegen een' buitenlandschen vijand.

Eene curieuse bloemlezing zou men kunnen samenstellen uit de denkbeelden, door verschillende Ministers en oud-Ministers van Koloniën ten opzichte van dit gewichtig koloniaal belang verkondigd. Voldoende zij 't hier, te herinneren aan het bekende feit, dat zulk een buitenlandschen vijand, die ons Java zou willen ontnemen ook reeds verklaard is tot eene „antiquiteit” die in een onzer musea behoorde te worden opgeborgen. Een ander oud-Minister, ongetwijfeld een zeer bekwaam man, was de stelling toegedaan, dat eene vrijzinnige handelspolitiek in Oost-Indië zeer veel zou kunnen bijdragen tot het verdedigen dier bezittingen tegen eenen buitenlandschen vijand.

En wanneer men nu den heer Coblijn *zoo optimistisch* heeft hooren spreken over het *vertrouwen*, dat wij op de inlandsche bevolking kunnen stellen en waardoor wij als 't ware geen buitlandschen vijand zouden hebben te vreezen, dan zou de stelling of paradox te verdedigen zijn, en, althans bij minder ingewijden de gedachte kunnen opkomen, dat wij eigenlijk in het geheel geen leger in Oost-Indië noodig hebben. Eene zoo optimistische voor-

stelling als ons heden avond door den heer Coblijn is geleverd, zou in elk geval licht ten gevolge kunnen hebben, dat het Nederlandsche volk, dat in het algemeen reeds zoo weinig belang stelt in — en zoo weinig kennis bezit van zijne koloniën, omtrent dit zoo gewichtig koloniaal belang nog verder in slaap werd gewiegd. Het is mogelijk dat ik op eene andere plaats de gelegenheid zal hebben deze zaak nader te bespreken. Dan zou men mij echter kunnen verwijten, *hier* geheel te hebben gezwegen en daarom heb ik gemeend althans dit korte woord in het midden te moeten brengen.

De heer COBLIJN:

Mijne Heeren!

Het ver gevorderde avonduur dwingt mij kort te zijn.

Ik wensch aan te vangen met mijn' meesten dank te betuigen aan de Sprekers, die zooveel belang hebben gesteld in 't geen ik gezegd heb, dat zij wel aan het debat hebben willen deelnemen.

Aan den heer M' Leod wil ik wel zeggen, dat het mij spijt, hem, in zijne vergelijking van mijne brochure met een ragout, niet te hebben begrepen. (1) Na de uitlegging, welke hij mij hieromtrent gegeven heeft, erken ik dit gaarne.

Ik zou, ter weerlegging van hetgeen mijne Bestrijders tegen mijne stellingen aanvoeren, mij kunnen bepalen, met naar mijne brochures en mijne heden avond gehouden lezing te verwijzen, ik wil echter enkele punten releveeren.

Ik heb niet beweerd, dat, zoo men de kust wil verdedigen, dit niet door batterijen met behulp der Marine zou moeten geschieden. Maar wel heb ik gezegd, ook op grond van onze parlementaire geschiedenis, dat zoo men te veel eischend is: èn voor Nederland èn voor de Koloniën eene sterke Marine verlangt, met nog forten en misschien vestingen bovendien, en wat daarvan nog verder het gevolg zou zijn, namelijk een

(1) Zie hieromtrent mijne brochure: „*De Verdediging van Java zonder Marine.*”

sterk leger, men zal behouden (omdat de Natie toch niet aan deze hooge eischen zal kunnen voldoen) wat men reeds zoo lang heeft, en wel: eene zéér zwakke Marine en een zéér zwak Leger, waardoor wij, als de oorlog uitbreekt, niet voldoende zullen voorbereid zijn. Ik zeide verder, dat het daarom beter is van den nood eene deugd te maken, en slechts dat te eischen wat mogelijk is, in de hoop, dat althans aan zoodanigen eisch worde voldaan.

Wanneer het Leger ook gebruikt moet worden om de versterkte havens te verdedigen, dan zal men niet alleen veel Artillerie, vesting- en veld-artillerie, (de veld-artillerie voor de tusschenstellingen) en Genie, maar ook veel Infanterie noodig hebben. Want niet alleen moeten de forten (batterijen) bezet worden, maar ook het tusschen de forten gelegen terrein (tusschenstellingen). Immers, de kust moet niet alleen verdedigd worden tegen de vijandelijke vloot, maar ook tegen het *overmachtig* vijandelijke landingsleger. . . . Alleen voor het bezetten van deze havens, zou meer dan het halve, misschien het geheele leger op Java, noodig zijn.

De havens liggen voor eene onderlinge ondersteuning te ver uit elkander. Elke haven moet dus voldoende bezet worden. Dit bezetten moet voor of dadelijk na den aanvang van den oorlog geschieden. Er kan niet mede gewacht worden tot het landingsleger onze kust nadert.

Ook moeten wij niet vergeten, dat, al zouden wij ook eene *zeer sterke* marine hebben, wij toch op elk punt *zwak* zullen zijn. Want de Marine zal over de havens verdeeld moeten worden, terwijl ook de Buitenbezittingen hare hulp zal vragen. Te recht wees de heer Vreede er met nadruk op, dat deze bezittingen niet geheel aan haar lot mogen worden overgelaten.

De heer M. Leod wil in oorlogstijd de Marine nog, om politieke redenen, op verschillende punten van Java stationneeren. Hoe sterk zal onze Marine dan toch wel moeten zijn?

Ik zeide, dat al hebben wij ook eene *zéér sterke* marine, wij toch op alle punten, in vergelijking met den vijand, *zeer zwak* zullen zijn. Want hoe sterk zou onze marine wel moeten zijn, om, op elk punt waarop de vijand kan aanvallen, met hoop

op succes zijn aanval te weêrstaan? De vijand blijft bij elkander, hij heeft als aanvaller het initiatief, hij kan ons derhalve op elk gewild punt met vereenigde macht aangrijpen.

De heer Vreede verweet mij, dat ik niet zou gedacht hebben aan het verdedigen (beschermen) der Buitenbezittingen. Ik verwijs, om dit te bestrijden, naar mijne brochures en lezing.

De heer M' Leod maakt de opmerking, dat de door mij, in mijne laatste brochure: „*De Verdediging van Java zonder Marine*”, gedane aanhaling uit het werk van den Luit.-Kolonel Hennebert: „*Frontières de France*”, slechts betrekking heeft op versterkingen in het binnenland, terwijl hier uitsluitend van kustbatterijen sprake is. — Des te juister nog is mijne aanhaling, want immers, kustbatterijen moeten bij uitnemendheid sterk zijn. Zij worden bewapend met het zwaarste geschut (kustgeschut) en moeten aan het zwaarste geschut (scheepsgeschut) den noodigen wederstand kunnen bieden.

De heer M' Leod meent, dat er op Java geen slagvelden (uitgestrekte gevechtsvelden) zonden zijn. Vooral in Oostelijk Java vindt men uitgestrekte vlakten; maar dit daargelaten. Ook in de andere deelen van Java zijn genoeg terreinen, waarop groote troepenafdeelingen zich tot een gevecht kunnen ontwikkelen. Geheel Java is geen wildernis, geen rimboe! Men denke aan de rijstvelden wanneer zij niet geïnnundeerd zijn, de droge rijstvelden (ladangs), de koffie- en andere tuinen, de boschaanplantingen, de suikerrietvelden (1), de grasvlakten (kort gras, geen allang-allang), de kampons met hare paggers enz. enz.

Door mij zou, volgens den heer Vreede, te veel nadruk zijn gelegd op de geduchte vloot, welke eene groote Mogendheid naar Indië kan zenden. Ik kan op mijne bewering: dat de transportvloot, waarop het vijandelijke landingsleger zich bevindt, dat bestemd is om Java te veroveren, geëscorteerd zal worden door eene geduchte oorlogsvloot, *niet terug* komen. Wel neem ik gaarne aan, dat ook bij groote mogendheden niet alles even goed is, dat ook daar de strijdkrachten verwaarloosd kunnen

(1) Men kapt het riet om, en laat staan wat nodig is. Zoo kan men ook allang-allangvelden benutten.

zijn, hare marine zal toch nog altijd, in vergelijking van onze zoo uiterst zwakke Indische marine, *geducht* moeten genoemd worden. Nu kan men mij tegenwerpen: onze Indische marine moet zoo sterk gemaakt worden, dat zij de vijandelijke marine het hoofd kan bieden, ik houd vol dat dit *onmogelijk* is!

Door den heer Vreede is gewezen op het voordeel, om, in geval van eene verdediging van Java, de gemeenschap met de zee open te houden. Ik geloof niet dat wij veel aan die „*open gemeenschap*” zullen hebben. Wat toch kunnen wij in oorlogstijd van het kleine Nederland verwachten, Nederland, dat zelf in den nood zal zitten? Waarin toch moet die hulp bestaan? — Al zijn de havens ook door den vijand bezet, de zee blijft op andere punten van het eiland toch nog voor ons open.

Voorts meent de heer Vreede, dat ik het Indische leger alleen georganiseerd wil hebben met het oog op eene verdediging van Java. — De Buitenbezittingen moeten natuurlijk bezet blijven; zij behouden hare garnizoenen. Deze garnizoenen kunnen echter niet zoodanig georganiseerd worden, dat zij bestand kunnen geacht worden tegen den aanval van een buitenlandschen vijand. *Daartoe bezitten wij de middelen niet!*

Ook heeft de heer Vreede nog gewezen op de „raids” van enkele Engelsche oorlogsschepen naar Java, voor den inval in 1811. — Door dat Nederland toen eene Fransche provincie was, en daardoor Java eene Fransche kolonie, werd het toen medegesleept in den langdurigen oorlog tusschen Frankrijk en Engeland. Engeland had toen ter tijd gelegenheid genoeg, om, voor dat het den aanval op Java deed, enkele schepen naar Java ter verkenning als anderszins te sturen. Tegenwoordig zal een oorlog voor dusdanige gelegenheid, niet lang genoeg meer duren; wij behoeven daarom niet bevreesd te zijn, dat de bemanning van enkele oorlogsschepen, nog voor dat de algemeene landing plaats heeft, onze openhavens brandschat. — Dat zulks na de algemeene landing gebeurt, is mogelijk, dit zijn oorlogsrampen, welke wij moeten aanvaarden.

Het is moeielijk om nopens de vraag: de meer of mindere trouw der Javanen, in discussie te treden. Ik blijf bij mijn gevoelen, dat wij op die trouw voldoende kunnen rekenen.

Men spreekt veel van opstanden op Java. Geen der opstanden echter, welke op Java hebben plaats gehad, (de opstand die den Java-oorlog ten gevolge had, maakt hierop *misschien* eene uitzondering) is van dien aard geweest, dat hij ons gezag in gevaar heeft gebracht of heeft kunnen brengen. Nu wil ik wel aannemen, dat er ook in de toekomst nog opstanden zullen plaats hebben, — zij zullen ons gezag niet in gevaar brengen, zij zullen *gemakkelijk kunnen* worden onderdrukt, zij zullen *dikwijls* kunnen worden voorkomen. Dikwijls zijn opstanden, doordat zij hadden voorkomen kunnen worden, doordat men met meer énergie had kunnen handelen, aan ons bestuur te wijten geweest. — Dit is ook, naar ik meen, het geval met den laatsten opstand te Tjilegon.

DE VOORZITTER. Ik geloof dat de geheele vergadering het met mij eens zal zijn, dat Kolonel Coblijn een verdienstelijk werk heeft verricht, door de levensquaestie van onze militaire macht in Indië hier ter sprake te brengen. Ook de sprekers, die zich tegen hem geopponeerd hebben of toelichtingen hebben gegeven, verdienen zeer de algemeene waardeering. Het is waarschijnlijk dat zelfs zij, die niet persoonlijk bij de zee- of landmacht betrokken zijn, ook na dit debat moeilijk nu reeds partij voor de een of andere stelling zullen kunnen kiezen. Maar zeker is het een geluk voor onze Vereeniging, dat deze gewichtige zaak hier op zoo kalme wijze en zonder eenige partijdige opvatting van beide zijden is behandeld. Ook dit debat zal er weder toe kunnen leiden om de kennis van militaire aangelegenheden meer en meer ook in de burgermaatschappij te verspreiden.

Namens het bestuur en de vergadering dank ik dan ook den heer Coblijn en de andere heeren, die aan het debat van heden avond hebben deelgenomen en daardoor zeker een nuttig werk hebben verricht.

En nu niets meer aan de orde zijnde, sluit ik de vergadering.

De Secretaris,

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.
